

PK 773
B85

+

КОРОТКИЙ ПАСПОРТ КНИГИ

Шифр РК734(24к); В85 Инв. № 2410064
Автор Всеукраїнський з'їзд. 1-й.
Назва Резолюції та постанови
Першого Всеукр. з'їзду бібліотечних...
Місце, рік видання Харків, 1927.
Кіл-ть стор. 90, 1 с.
- " - окр. листів _____
- " - Ілюстрацій _____
- " - карт _____
- " - схем _____
Том _____ частина _____ вип. _____
Конвюлт _____
_____

Примітка:

19.01.94.

06/01/8-

с

Б 259137

273

Н. К. О. У. С. Р. Р.
 У П Р А В Л І Н Н Я П О Л І Т О С В І Т И
 К Л У Б Н О - Б І Б Л І О Т Е Ч Н И Й В І Д Д І Л

[02 (477) (063) 2, 1926*]

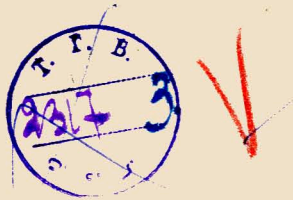
РЕЗОЛЮЦІЇ ТА ПОСТАНОВИ

ПЕРШОГО ВСЕУКРАЇНСЬКОГО З'ЇЗДУ БІБЛІОТЕЧНИХ РОБІТНИКІВ

1—6 ЧЕРВНЯ 1926 РОКУ

(Ухвалено Колегією НКО УСРР)

2410064

ХАРКІВ—1927

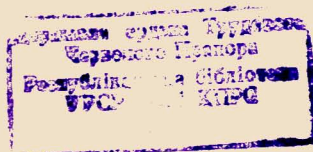

2734 (292) к 2

Харків, 4-та друкарня
Т Р А Н С Д Р У К У
Укрголовліт № 6068/к.
Зам. № 2349. Тир. 3000.

В с т у п.

1—6 червня 1926 р. в м. Харкові відбувся 1-й Всеукраїнський з'їзд робітників бібліотек масового користування (центральных, округових, клубних, сільських). В перший раз за час існування Радянської влади бібліотечні робітники України мали можливість в широкій мірі оглянути свої сили, виявити досягнення та хиби своєї роботи, накреслити чергові завдання бібліотечного будівництва. Всі найважливіші питання бібліотечної роботи, як то, організаційні завдання бібліотечного будівництва в нових умовах адміністративно-територіального розподілу, робота з масовим читачем і методи вивчення його інтересів, підготовка та перепідготовка бібліотечних робітників, завдання бібоб'єднань, робота серед дітей та підлітків, раціоналізація та спрощення бібліотечної техніки мали на повістці з'їзду своє виявлення.

В роботах з'їзду брали участь понад 200 чол.—вирішальний голос мали 130 делегатів. З числа останніх—41 чол. делегували Центрально-Округові бібліотеки, 14 державні, 34 клубні, 20 біб-ки при райсельбудах, 4 наукові; решту склали представники від біб-к дитячих, військових, транспорту та бібінспектура ОкрПП та УПО. За даними попередньої анкети з'їзд мав досить високу загально-освітню та виробничу кваліфікацію. Так, із 130 делегатів з'їзду що мали вирішальний голос,—42 були з вищою освітою, 66—середньою, 22—нижчою. Гірше справа стояла зі спеціально-бібліотечною освітою—57 чол. Що до стажу—66 робітників працювали понад 5 років, 25 від 3 до 5 років, 24 від 1 до 3 років, решта до 1 року. По партійності: членів партії на з'їзді було—12 чол., кандидатів—11, КСМ—16, позапартійних—91. Що до мови—за рідну українську мову вважали—60 чол., рос—70. По віку делегати з'їзду розподілялись на такі групи: до 25 років—38 чол., від 25 і до 35 років—66 чол., 35 та вище—26 чол.

З'їзд дав місцям великий керуючий матеріал в формі резолюцій по доповідях організаційного та методичного характеру. На найближчий період часу ці резолюції повинні стати в основі всього бібліотечного будівництва України.

Клубно-бібліотечний відділ УПО.

Чергові завдання біббудівництва на Україні.

(Резолюція на доповідь т. Розенгауза).

Завдання біброботи в нових умовах радянського будівництва й практики визначаються загальним курсом політосвітньої роботи в цих нових умовах.

Політосвітня робота в умовах останнього часу характеризується загальним своїм піднесенням і зміцненням, а також втягненням в сферу її впливу чим раз більшої кількості населення. Поруч із цим курс, що його взяли партія та радвлада на зміцнення громадських моментів у політосвітроботі (постанова XIII з'їзду), призвів на практиці до розвитку самодіяльності й активності широких шарів робітництва та селянства. Цей загальний зріст політосвітроботи що до її якості та кількості, потребує все ширшого охоплення, іде поруч із розвитком роботи в цілій низці різних організацій (культробота профспілок, культробота різних видів кооперації, саносвіта, політосвіта ЛКСМУ, агітпропробота, робота різних добровільних товариств то що).

Отже, між політосвітами й безпосередньою практикою політосвітроботи стоїть нині ціла низка громадсько-самодіяльних, що до своєї природи організацій, що їхнє значіння в справі переведення практичних завдань по окремих галузях політосвітроботи (особливо в місті) зростає.

В зв'язку з такими процесами, характер і робота політосвіти повинні тепер відповідним чином змінитися.

В основу цієї реорганізації треба покласти такі завдання:
а) розгрузити політосвіти від тих галузей практичної, переважно організаційної роботи, що її нині без шкоди для справи можна вже передати згаданим посереднім організаціям;

б) встановивши відповідні форми взаємозв'язку, забезпечити політосвітам, як державним органам, загальне керівництво, планування і встановлення напрямку політосвітроботи всіх категорій, незалежно від того, хто її безпосередньо переводить.

За цих умов зміст роботи політосвіти має складатися з таких елементів: контроль і інспектування, загальне керівництво, планування й координація діяльності всіх організацій.

що переводять політосвітроботу, збирання матеріалів про практичну роботу, вивчення та узагальнення цих матеріалів, розроблення на підставі цих матеріалів керовничих директив методичного й методологічного характеру, зміцнення і розвитку періодичної та неперіодичної видавничої (методичної) діяльності і, нарешті, науково-дослідча та досвідна робота.

В бібліотечній роботі до вищеподаної характеристики приєднується, більш ніж у інших галузях політосвітроботи, безпосередня робота, що до керовництва оперативними установами (бібліотеки), основна мережа яких перебуває і на ближчий час перебуватиме в безпосередньому віданні політосвіторганів. Через сказане особливо серйозним стає питання про зміле й правильне сполучення загально-керовничих основ (у округовій, районно-сільській бібліотеках) із безпосередньою роботою в самій бібліотеці.

Практично цей курс бібліотечної роботи мислиться в такій основній реорганізації апарату й функцій його органів.

У центрі: а) Створення міцного, в методологічному відношенні стабілізованого біапарату, з внутрішньою розвикою функцій за вертикалями роботи (село, місто, дитяча бібліотека то що).

б) Забезпечення можливості (в матеріальному й інших відношеннях) регулярних, систематичних інспекторських обслідувань периферії.

в) Поширення і розвиток видавничої діяльності (складання методичних підручників), що набирає в нових умовах актуального значіння. Утворення періодичного біборгану (журналу УПО).

г) Утворення методичної комісії при бібліотечному п.в. УПО.

д) Поширення і розвиток дослідчої роботи й закріплення для цієї мети потрібних асигнувань.

е) Створення при УПО, як дорадчого органа, бібради на підставі міжвідомчого представництва; ця рада направляє, координує та планує діяльність усіх організацій, що провадять біроботу (культвідділи профспілок, кооперація то що). Треба неодмінно забезпечити (порядком партійних і законодавчих постанов) обов'язкове переведення заходів, ухвалених радою і затверджених встановленим порядком, для всіх організацій, що входять до ради й мають за обов'язок переводити ухвалені заходи в бібліотеках, які знаходяться в їхньому віданні.

На місцях: а) створення й зміцнення бібліотечної інспектури в великих округових центрах і передача цих функцій в інших округах завідувачеві центральної округової бібліотеки.

б) Забезпечення матеріальних можливостей для регулярного, систематичного, інспекційно-інструкторського обслідування бібліотечної роботи в місті й, особливо, на селі.

в) Узагальнення досвіду біброботи. Вивчення інтересів читача й книги й розроблення директив місцевого значіння в цій царині, обов'язкових для всіх організацій, що провадять біброботу (профспілки, кооперація то що).

г) Стимулювання організації і розгортання роботи бібоб'єднань, як виробничих нарад, що збудовані на підставі добровільности й громадськості й об'єднують на цій підставі бібліотечних робітників усіх типів бібліотек.

д) Керівництво перепідготовкою, підготовкою та самопідготовкою бібробітників.

е) Утворення бібліотечних рад при окр. політосвітах, що направляють, планують і координують діяльність тих організацій, що провадять біброботу (профспілки, кооперація то що). Постанови зазначених рад, затверджені радянсько-партійним порядком, є обов'язкові для всіх організацій репрезентованих у раді. Обговоренню ради підлягають усі основні питання змісту й організації бібліотечної справи.

(Про практичну роботу відповідно типам бібліотек, див. резолюцію на доповідь „Організаційні завдання біббудівництва на Україні“).

Констатуючи, що правильно взятий УПО курс на раціональне використання бібмережі, на координацію біброботи, на збільшення уваги до методики бібліотечної справи й, зрештою, на підвищення кваліфікації бібліотекарів, стріває низку перешкод у зв'язку з відсутністю потрібної погоджености в діяльності політосвіт і інших організацій, що провадять культроботу (профоргани то що),—З'їзд уперто ставить це питання перед відповідними директивними органами, вважаючи спішне й остаточне розв'язання його за насуцно потрібне й обов'язкове для всіх організацій, що керують біброботою.

Аналіз бібліотечної мережі на Україні дає картину деякої стабілізації останньої в місті, розгортання мережі на селі й, нарешті, визначає безсумнівну тенденцію дальшого зросту мережі в місті й, головним чином, на селі, що йде по лінії розгортання мережі сельбудівських стаціонарок і стаціонарок при великих фабричних і заводських підприємствах. Пересувна мережа виявляє ту-ж таки тенденцію, перетворюючи її тим самим у деяку закономірність. Цей аналіз намічає наш дальший курс у цій царині: *розгортання масових стаціонарних бібліотек у пунктах скупчення всієї агітаційно-пропагандистської роботи партії, радянської влади, профспілок, кооперації то що; розгортання пересувної мережі, як підсобної в тому-самому напрямкові.* Мережа бібліотек округових, центральних—профспілчанських повинна в основному лишитися стабільною, зміцнюючися та збільшуючи розміри окремих одиниць.

Розгортання мережі, як і поширення діяльності бібліотек, що досі відбувається „самотеком“ і часто-густо не відбиває наших економічних можливостей, повинно зустріти твердий план і черговість у цій справі, розроблені в повній відповідності з нашими економічними можливостями. Лінія на ближчий час має полягати:

а) в поступовому черговому розгортанні масової стаціонарної бібмережі по великих фабрично-заводських підприємствах і збільшених сельбудах;

б) у розгортанні пересувної мережі, що повинна обслуговувати в основному не охоплені стаціонарками пункти.

Млявий розвиток бібліотечної мережі, порівнюючи до вимог обслуговування книгою широких робітничих і селянських мас із одного боку, конечна потреба з боку держави дбати й про обслуговування книгою кустарів і дрібнобуржуазних елементів країни (особливо в місті), при умові непризначеності низової бібліотечної мережі для цих завдань,—з другого боку, призводить до потреби допустити громадську ініціативу, а також ініціативу книговидавництва у біббудівництві міста й приселків міського типу. Треба розробити конкретні положення в цій справі, забезпечивши для держави можливість керування й контролю, а з другого боку—забезпечивши приступність користування книгою для широких мас.

Питання це вимагає надзвичайно уважливого відношення до себе й обережного підходу, не припускаючи відкриття біб-к явочним порядком.

Питання про участь приватного капіталу й ініціативи в біббудівництві надалі, до детального вивчення цього питання, визнається за несвоечасне.

Поруч із цим повстає питання про притягнення громадських коштів, особливо на селі, до утворення нових бібліотек там, де їх ще немає, та поширення тих, що вже існують. Бібліотека ще не стала на селі побутовим явищем поруч із школою. Треба, за прикладом і ініціативою населення в створенні шкіл, розбудити й використати цю ініціативу, в відношенні до бібліотечного будівництва. Останнє повинно зустрінути найширшу підтримку агітацією та популяризацією з боку політосвіторганізацій і радянських органів у цілому.

Книжковий склад бібліотек, хоч частково й задовольняє, що до кількості (за наших можливостей), але-ж що до якості може бути скористований лише в незначній частині (особливо на селі). Винна в цьому не тільки не відібрана й неможлива для користування спадщина минулого, або брак матеріальних можливостей для купівлі нових видань, але й нераціональний розподіл книжкових скарбів по бібліотеках, який, звичайно, треба провадити, відповідно заведеним типам бібліотек і читачьким вимогам бібліотечних клієнтур. Наші завдання:

а) закінчити майбутнього року відбір шкідливої літератури, забезпечивши добру організацію цієї роботи;

б) перерозподілити, за вказаним вище принципом, книжково-бібліотечні скарби республіки;

в) нормувати й закріпити законодавчим порядком асигнування на придбання літератури, відповідно типам бібліотек;

д) переводити надалі комплектування бібліотек, виходячи з обліку продукційних, побутових умов та загальних запитів робітничої маси в міських бібліотеках і ґрунтових, продукційних, національних і інших особливостей сільських районів. Підтвердити правдивість, що до цього, узятої УПО лінії в справі комплектування сільбібліотек із державного бюджету.

Поруч цього треба постачати обов'язковий всеукраїнський примірник усім центральним округовим бібліотекам; це буде, з одного боку, як стимул і допомога місцевому бюджетові в утворенні бібліотечних центрів округ, ще не зміцнених, а часто й зовсім не створених у зв'язку з районуванням України, а з другого боку, як засіб забезпечити наявність української літератури в округових бібліотечних центрах, бо ця книжка надто потрібна для українізації самого фонду й пропаганди української книжки.

Бюджет більшости бібліотек і самого керовничого бібліотечного апарату, через господарські утруднення країни, було збудовано 1925--1926 операційного року мало не виключно на штатних одиницях із незначними, далеко не достатніми асигнуваннями на так звану учбову частину. Завдання: в міру зменшення вказаних утруднень збільшити асигнування на саму біброботу, поставивши питання про максимально-можливу самостійність бюджету оперативних установ (бібліотек) і про індивідуалізацію бюджетів бібліотек із пристосованням їх до фактичних вимог бібліотек.

Ускладнена робота бібліотек вимагає й значно більших бюджетових асигнувань.

Треба, вважаючи на досвід цього року, розгортати нашу роботу в твердій відповідності до можливостей, ставлячи з початку бюджетового року реальні завдання.

Треба виробити перспективний план бібліотечної роботи на ближчі три роки, призначивши чергу виконання завдань, що стоять перед нами.

Основні перспективи в цій справі такі:

На селі: а) Держбюджет 1925-26 року комплектує 1200 стаціонарних сільських бібліотек.

Держбюджет 1926-27 року комплектує 1500-2000 стаціонарних сільських бібліотек.

Держбюджет 1927-28 року комплектує 2000-2500 стаціонарних сільських бібліотек.

б) Місцевий бюджет забезпечує мережу бібробітниками (1 на 6-ку), змінює пересувний фонд у районі й регулярно поповнює стаціонарки.

В місті: а) держбюджет утримує всі держбібліотеки, не розгортаючи, як правило, надалі мережі держбюджетових бібліотек;

б) держбюджет виділяє мінімальні дотації малоспроможним округам на утворення бібцентрів (ЦОБ);

в) місцевий бюджет, в основному, не поширює міської мережі в більших містах (колишн. губерн.), перекладаючи цей обов'язок на культурфонд, допускаючи в кожному окремому випадкові дотації з місцевого бюджету. В решті невеликих і незміцнених міст України треба забезпечити створення нормальної мережі бібліотек коштами місцевого бюджету.

Друге завдання місцевого бюджету на ближчі три роки—оновити склад бібліотек й регулярно їх поповнювати та змінювати пересувний фонд (особливо ЦОБ).

Бібліотечна практика на Україні допускає платність у бібліотеках, без єдиної лінії в цій справі. Треба категорично заборонити брати платню за користування книгою в низовій бібмережі (клубна, районова, міська й уся сільська мережа), а також по всій мережі дитячих бібліотек, допустивши, з огляду на кваліть бюджетів решти бібліотек, платність у них за такими категоріями: 1) службовці й організоване населення—кустари; 2) неорганізоване населення: поставивши питання про невелику плату з першої групи й збільшивши її з другої. Вимагати заставні гроші з першої групи забороняється. Читальний зал всюди безплатний.

Поруч із питанням бюджету треба звернути особливу увагу на раціоналізацію бібліотечної роботи. Завдання—правильно організувати працю бібліотекарів, спростити техніку, чітко визначити функції й обсяг роботи відповідно типам бібліотек, і, нарешті, викоринити сучасний паралелізм у роботі.

(Див. резолюцію на доповідь „Організаційні завдання біббудівництва на Україні“).

Зміст бібліотечної роботи визначається загальними завданнями політичного й культурно-побутового виховання. Отже, ближчою метою є перетворення бібліотек на один із засобів витворення комуністичного світогляду й на одне з огнищ виховання й освіти мас у дусі марксизму й лєнінізму.

Але, не вважаючи на поступове, хоч і повільне, наближення бібліотек до виконання поставлених завдань, перед ними стоїть у цьому напрямку непочатий край роботи.

В першу чергу це визначає, що бібліотека повинна зуміти просунути через книгу в широкі робітниче-селянські маси основні гасла, проголошені партією, радянською владою, робітничою класою в цілому, як у справі внутрішнього будів-

---

ництва країни, так і міжнародного стану. Основні гасла, що визначатимуть нашу політику на довгий час, будуть такі:

- а) індустріялізація країни;
- б) режим економії;
- в) розвиток продукційних сил країни;
- г) найбільша увага селу;
- д) розвиток робітничої радянської громадськості;
- е) популяризація радянського законодавства;
- ж) широке роз'яснення завдань міжнародньої політики радвлади;

з) українізація.

Треба досягнути, щоб бібліотекарі зрозуміли це завдання й підготувалися-б до виконання остільки відповідальної роботи. Кабінети й відділи марксизму й ленізму в бібліотеках повинні дати організовану допомогу в цій справі.

По-друге, це визначає просування книги в гущу робітничо-селянської маси. Наші бібліотеки охоплюють досі переважно службовця, активного робітника й селянина, учня, інтелігенцію. Середняка обслуговується далеко не гаразд, а відсталу частину робітників і селян майже зовсім не обслуговується. Треба дати ухил у бік найбільшої широти охоплення. Цьому завданню треба підпорядкувати всю активну діяльність бібліотек, не зупиняючися перед провадженням цієї роботи коштом обслуговування читачів-одинаків.

Правильне розуміння поставленого завдання насущно вимагає одмовлення від іще не ліквідованого підходу до маси, як до чогось застиглого, як до незмінної величини, одмовлення, нарешті, від повторення практики земських бібліотек у цій частині. Уявлення про масу, як про щось суцільне—повинне змінитися на розуміння окремих категорій даної маси за цілою низкою ознак (продукційні, побутові особливості, культурний рівень, вік, пол то що). Форми й методи бібліотечної роботи треба індивідуалізувати й пристосувати до вимог перелічених категорій. Навколо цих питань повинна скупчуватись, і зазначеним напрямком повинна піти дослідча робота, як у частині вивчення цікавості читачів і книги, так і методів масової біброботи.

По-третє, потреба задовольнити культурні вимоги робітничо-селянської маси. Досвід каже, що ці вимоги пішли далеко за межі несистематичного читання. З цілої низки причин, що виходять із самої природи сучасного періоду, робітничо-селянська маса чи, принаймні, її активніші елементи ставлять питання про набирання знання, такого потрібного їм, як творцям нового життя, з одного боку, так і для вужчих завдань підвищення своєї кваліфікації на виробництві—з другого. Цей рух іде поза шкільною чи вузівською системою Наркомосвіти й оформлюється в різного роду курси чи вечірні школи для

дорослих, як і в цілу систему самоосвіти. Завдання бібліотеки в цій справі виключні, як центру всієї політосвітньої і шкільної системи та самоосвітньої роботи. Треба звернути виключну увагу на цю галузь роботи, підпорядкувавши їй консультативно довідну діяльність бібліотек.

Загострюючи питання про охоплення самої гущі широких мас, конче потрібно зрозуміти, що шлях до неї лежить не тільки через безпосередню роботу бібліотеки в цій гущі, але й через середняцькі й активні (в культурному розумінні слова) прошарування, найбільш авторитетні серед відсталих груп. Через це треба другим своїм черговим завданням поставити охоплення бібліотекою середняцьких елементів і активу, пристосувавши для цієї мети форми й методи своєї роботи.

Поважність завдань, що стоять перед бібліотечним будівництвом вимагають великої кваліфікації бібліотечних робітників. Актуальним стає питання про підготовку масового бібліотекаря, особливо сільського. Конче потрібно:

а) підготовку робітників поставити на рейки планової, довгочасної, шкільної підготовки бібліотекарів поруч із учителями й іншими фахівцями. На ближчий час, поруч із інституціями, що готують бібліотекарів вищої кваліфікації (Інститут політосвіторобітника, бібсекції ІНО), треба на Україні створити вищі бібліотечні курси (бібтехнікуми), що готуватимуть бібробітників невеликих клубних і міських робітничих бібліотек, бібліотек дитячих визначеного типу, а головне—сільських бібліотек;

б) перепідготовку децентралізувати, забезпечивши можливість систематичного переведення її на місцях.

Стабілізація бібробітників, питання підготовки й передпідготовки їх багато де в чому залежать від встановлення правового положення й оплати праці бібліотекаря. Треба в цьому питанні добитися відповідних постанов профорганів і закріпити ці постанови законодавчим порядком, прирівнявши бібліотекарів до відповідних категорій шкільних робітників. Вироблюючи таке положення треба взяти на увагу особливості біброботи.

Темп українізації біброботи, що має відограти основну роль в системі заходів у справі українізації народньої освіти в цілому, треба визнати за надзвичайно кволий.

Об'єктивні труднощі (відсутність достатньої кількості книжок українською мовою) повинні бути в значній мірі знищені серйозною постановкою питання що до українізації. Треба підсилити роботу в справі популяризації та просунення української книги (особливо в місті) в масі: (організація бібліографічних вечорів, художніх читок української літератури то що). Не можна обмежуватись формальним підходом, що його помічається в справі українізації (переведення канцелярії на

українську мову). Треба, крім зазначеної роботи, провадити щоденну і уперту роботу в справі українізації бібліотек посуті.

Підтверджуючи директиви УПО, подані з приводу цього, треба прискорити практичне переведення їх до життя.

Обслуговування нацменшостей книжкою, при кволій книжковій продукції мовами нацменів і такому самому складі бібробітників нацменів, набуває актуального значіння. Треба підсилити увагу до цієї галузи біброботи, підсилити закріплення коштів для поповнення літературою, підготовку й перепідготовку бібліотекарів нацменшостей, вивчення особливостей нацменшостей (побутових, продукційних і т. інш.) для обліку цікавості читачів і потрібної книги то що. Треба притягти державні єврейську й польську бібліотеки, як підсобні органи бібпідвідділа УПО, для організації та методичного керовництва біброботою між найбільш численних на Україні нацменшостей (єврей, поляки), наблизивши до справи загального керовництва біброботою серед нацмен раднацмени наросвіт.

Широта завдань і відповідальність, що стоять перед бібліотечною роботою в загальній системі політосвіти, вимагають і відповідного перенесення уваги до цієї галузи роботи. Треба забезпечити потрібну увагу й бюджетні асигнування бібліотечній роботі в політосвітах.

Організаційні завдання біббудівництва на Україні.

(Резолюція на доповідь т. Каспіна).

Інтереси економіки народнього господарства, що відроджується, і безупинний зріст культурних потреб робітників і селян надають питанню обслуговування книгою трудового населення особливо великого значіння.

В цих умовах і в умовах нестатків коштів, слід звернути особливу увагу на питання раціоналізації і на організаційні завдання бібліотечного будівництва в цілому й у кожній бібліотеці зокрема.

Принципи що до організації мережі.

Бібліотечне будівництво повинно розгортатися планово й за принципом мережі.

В нових адміністративно-територіальних умовах завдання що до створення бібліотечної мережі організаційно спрощено. Орієнтовка основних типів бібліотек на мережу адміністративно-територіальних центрів забезпечує доцільне будівництво мережі.

Бібліотечну мережу здійснюється за принципом єдності та централізації. Це значить, що:

а) Всі бібліотеки масового користування, тоб-то за винятком лише підлеглих Головнауці, вузько-спеціальних, привузівських бібліотек і бібліотек військових, що існують на території УСРР, складають загальну мережу бібліотек політосвітнього характеру.

б) Всі бібліотеки масового користування організуються й функціонують на підставі особливих положень, що їх затверджується партійно-радянським порядком.

Фактичне розгортання мережі профспілкових, кооперативних і інших бібліотек погоджується з політосвітою.

в) Центральна бібліотека округи, за участю Центральної робочої (міжспілкової бібліотеки), об'єднує навколо себе всі інші бібліотеки місцевости, і, за відсутністю бібінспектури, регулює їхню роботу.

г) Всі бібліотеки, що належать до мережі, існують: Під загальним керівництвом бібліотечних органів УПО, а на місцях за загальним керівництвом Окрполітосвіти (за винятком Державних Харківської та Одеської бібліотек,— що існують на підставі окремого положення),—за участю представників від усіх організацій і установ, що проводять бібліотечну роботу як у центрі, так і на місцях.

Примітка 1. При УПО утворюється бібліотечну раду в складі представників від культвідділу ВУСПС, транспорту, кооперації, агітпропу ЦК, ЦК ЛКСМ, від усіх Управлінь НКО, бібінспектури УПО в цілому й т. інш.

Примітка 2. При Окрполітосвітах утворюється бібкомісії в складі бібінспектури (де вона є), зав. центр. бібліотеки, представників від культвідділу профоб'єднання, ЛКСМ і від інших організацій чи установ, зацікавлених у розвитку бібліотечної роботи, представника від бюро пересувної роботи й представника від комісії в справі бібліотечної роботи серед дітей і підлітків.

В організаційному будівництві мережу політосвітніх бібліотек, як принцип, проєктується:

а) у місті—на мережі клубів, за винятком центрально-округових бібліотек і, в окремих містах, районних бібліотек.

Примітка 1. Крім самостійних центрально-округових бібліотек, у містах мають місце міжсоюзні—робітничі бібліотеки.

Примітка 2. УПО треба розробити положення про бібліотеки райсельцентрів колишніх заштатних місць.

б) На селі—на мережі рай і сельбудів

Що до неорганізованого населення, то потреба обслуговувати його книгою висовує питання про відкриття за рахунок місцевого бюджету, як виняток, бібліотек особливого типу.

Структура мережі—типи бібліотек.

Бібліотечну мережу масового користування в основі складають такі типи стаціонарних бібліотек.

А. У місті.

а) Державні—міжокругові бібліотеки в Харкові, Одесі, Києві, Катеринославі, Херсоні; державна-міжокругова спеціальна дитяча бібліотека в Миколаїві та міжокругова дитяча бібліотека в Києві (на місцевім бюджеті).

б) Центрально-округові бібліотеки в кожному округовому місці.

Примітка. У Києві, Катеринославі, Херсоні державні бібліотеки міжокругові є одночасно й центральні-округові.

в) Робітничі—міжсоюзні в окремих містах

г) Районово-місцеві бібліотеки в окремих містах із густим населенням по районах.

д) Клубні бібліотеки й, порівняні до них, бібліотеки на підприємствах.

Б. На селі.

а) Районові бібліотеки при сільбудах у райсельцентрах.

б) Сільські бібліотеки при розгорнутих сільбудах.

Примітка. До останніх прирівнюється бібліотеки при окремих хатах-читальнях.

Мережу стаціонарних бібліотек у місті й на селі доповнюється допоміжною мережою пересувних бібліотек.

Примітка. На селі мережа пересувок охоплює переважно хати-читальні й сільбуду, що не мають стаціонарних бібліотек.

Дитяче населення й підлітків у місті й, частково, на селі, як загальне правило, обслуговує мережа дитячих філій і відділів при бібліотеках для дорослих.

Примітка 1. Самостійні дитячі бібліотеки, що існують по окремих місцях, зберігають свою структуру й зміцнюються.

Примітка 2. При районово-сільських бібліотеках організовується дитячі відділи; при сільських—дитячі відділи улаштовується, коли є можливість.

Основні організаційні завдання бібліотеки за типами.

Державні—міжокругові бібліотеки безпосередньо підлягають біборганам УПО та характеризуються міцним книжковим складом; ці бібліотеки, крім безпосереднього обслуговування населення книгою в різних формах, виконують, як допоміжні апарати УПО, за окремими інструкціями біборганів УПО, різні завдання (бібліографічні, методичні, інспекційно-інструкційні й т. інш.).

Організаційні завдання центрально-округових бібліотек розподіляються на завдання що до керівництва біброботою й на безпосереднє обслуговування населення.

а) В галузі керівництва:

1. Ц. окр. бібліотека—організаційно-методичний центр усіх політосвітніх бібліотек округи, особливо бібліотек на селі, що з ними бібліотека встановлює тісний зв'язок.

2. За відсутністю спеціальної бібінспектури Ц. Окр. бібліотека, в особі завбібліотеки, виконує інспекційно-інструкторські функції, керуючи всією бібліотечною роботою на окрузі.

3. Організуючи довідковий відділ Ц. Окр. бібліотека розгортає бібліографічну, консультаційно-довідкову й самоосвітню роботу, обслуговуючи бібліотеки міські й, особливо, сільські.

4. Інструктуючи організацію пересувок на селі, Ц. Окр. бібліотека регулює розвиток пересувної роботи в місті, об'єднуючи навколо себе всі організації, зацікавлені в розвитку пересувної роботи.

Примітка. При Ц. Окр. бібліотеці утворюється об'єднане бюро пересувної роботи з представників згаданих організацій, що регулює й планує розвиток пересувної роботи в місті й на селі. (Про пересувну роботу див. резолюцію на доповідь „Пересувна робота. її організаційні форми, методи та зміст“).

5. Для найекономнішого й доцільнішого постачання бібліотекам округи різних бібліотечних матеріалів і літератури, при Ц. Окр. бібліотеці бажано організувати колектор, що провадить роботу на підставі окремого положення.

6. Ц. Окр. бібліотека за завданнями Окр. ПО провадить підготовку бібробітників округи й у різних формах систематично допомагає підвищенню бібліотечної і загальної кваліфікації міських і сільських бібліотекарів.

7. Ц. Окр. бібліотека, за загальним керівництвом Окр. ПО, організує бібсекцію кабінету Політосвітробітника та використовує секцію, як допоміжний, методичний апарат.

Примітка. Порядок розгортання бібсекції кабінету Політосвітробітника визначає окреме положення УПО.

8. Ц. Окр. бібліотека для плановості й погодженості в роботі бібліотек, а разом і для підвищення кваліфікації бібліотекарів, допомагає організації бібоб'єднання робітників усіх бібліотек (про бібоб'єднання див. окрему резолюцію).

9. Ц. Окр. бібліотека провадить сама й дає установку іншим бібліотекам в галузі вивчення інтересів читачів, включаючи до числа об'єктів вивчення і сільського читача. Бібліотека згуртовує й узагальнює результати вивчення інтересів читачів.

б) В галузі безпосереднього обслуговування:

1. Безпосереднє обслуговування населення книгою і газетою Ц. Окр. бібліотека провадить у формі індивідуальних і колективних абонементів і організації читальні (особливу увагу звертає бібліотека на розвиток у читальні самоосвітньої й учбово-наукової роботи).

2. Організуючи пересувки, Ц. Окр. бібліотека обслуговує безпосередньо прикріплені до неї підприємства й установи.

3. Обслуговуючи потреби в галузі марксизму-ленінізму, Ц. Окр. бібліотека організує відповідні відділи марксизму-

---

ленінізму (див. окреме положення про кабінети марксизму-ленінізму).

4. Одержуючи, згідно з особливою постановою ВУЦВК'у, обов'язковий примірник усієї місцевої друкованої продукції і використовуючи власні книжкові фонди, Ц. Окр. бібліотека організовує краєзнавчі відділи, обслуговує й притягує до використання їх організації в справі вивчення даного краю і виробничих сил місцевости.

5. Ц. Окр. бібліотека, як одна з більш чи менш великих джерел друкованого матеріалу (книг, періодичних видань, звітів, газет то що) всебічно допомагає адміністративним, господарчим, економічним і іншим установам і підприємствам округи використовувати відповідні матеріали в їхній діяльності.

Примітка. Ц. Окр. биб-ка організує взаємний абонемент у межах округи та користується абонементом Державної міжокругової биб-ки.

6. При Ц. Окр. бібліотеці, як і при всіх інших бібліотеках, утворюється організації читачів.

7. Для роботи з дітьми та підлітками в місцевостях, що не мають самостійних дитячих бібліотек, Ц. Окр. бібліотеки організують округові дитячі філії або відділи. Останні:

а) крім безпосереднього обслуговування, в різних формах, дітей і підлітків, керують усією бібліотечною роботою серед дітей і підлітків у місті й на селі;

б) організують пересувну роботу, обслуговуючи найближчі школи, різні дитячі установи та дитячі відділи районно-клубних бібліотек.

Примітка 1. Для раціоналізації бібліотечної справи та концентрації коштів, шкільні бібліотеки складається тільки з методико-педагогічної та класно-допоміжної літератури. В іншому школи обслуговується пересувками.

Примітка 2. При Центр. Дит. Округ. бібліотеці або філії організується комісія бібліотечної роботи серед дітей і підлітків, що її складають бібінспектор або Зав. Центр. Дитяч. Округ. бібліотеки (філії), представники союзу, педагогів, профспілок, ЛКСМ, дитячої секції бібоб'єднання. Якщо не буде можливости організувати самостійні комісії, бібліотечна комісія Окрполітосвіти виділяє підкомісію в справі роботи серед дітей.

Організаційні завдання міжспілкових—робітничих бібліотек, взагалі й у цілому зводяться до безпосереднього обслуговування, в різних формах, членів спілок книгою та газетою і до керування організацією і роботою профспілкових бібліотек, що є в місці перебування міжспілкових бібліотек.

Районова міська бібліотека:

а) обслуговує книгою та газетою, в формі абонементів і читалень, усе населення району.

Примітка. Районова бібліотека при клубі виконує ті самі завдання, обслуговуючи разом із цим усі заходи що до праці клубу.

б) Обслуговує пересувками з власного фонду чи користуючися фондом Ц. Окр. або центрально-робітничої бібліотеки, прикріплені до неї пункти (у першу чергу, промислові підприємства, червоні кутки то-що).

в) Через організацію дитячого відділу обслуговує, у формі абонементу й читальні, дітей і підлітків району.

Клубна бібліотека:

а) органічно зв'язує свою роботу з усіма починаннями клубу;

б) обслуговує книгою та газетою членів даного клубу й осіб, що мають право бути членами клубу;

в) видає пересувки на закріплені до бібліотеки підприємства та інтернати робітників даної спілки.

Районова сільська бібліотека в межах свого району:

а) Є керовничий центр для бібліотек при сельбудах і хатах-читальнях; об'єднує бібробітників (і хатників) району; допомагає підвищенню їхньої кваліфікації і поліпшенню постановки роботи з книгою та газетою на селі.

б) Організує за принципом мережі пересувну роботу в районі і, разом з тим, є основною базою для пересувок.

в) Обслуговує заходи сельбуду в райсельцентрах.

г) Обслуговує безпосередньо, в різних формах, населення книгою та газетою, призначаючи для роботи з дітьми та підлітками окремий час.

д) Обслуговує матеріалами друку установи й різні організації свого села та налагоджує зв'язок із центральною округовою бібліотекою.

Сільська бібліотека:

а) Зв'язує роботу з усіма починаннями сельбуду.

б) Безпосередньо обслуговує місцеве населення книгою та газетою в різних формах.

в) Обслуговує пересувками, із власного інвентаря чи користуючися пересувним фондом районової бібліотеки, політико-освітні й інші установи та підприємства найближчих сел.

г) Має зв'язок із усіма сільустановами та організаціями для обслуговування їх книгою і зв'язок із районовою бібліотекою.

Внутрішня конструкція бібліотек за типами.

Відповідно завданням, що їх покладається на бібліотеки, треба розробити положення нормальної конструкції бібліотек за типами.

Матеріальні основи бібліотек

Штати:

а) Потрібно як найскорше визначити законодавчим порядком реальні штати бібліотек за типами, що відповідали-б дійсним потребам бібліотек даного типу.

б) Норми штатів затверджується на основі раціоналізації роботи бібліотек і норм виробки бібліотекарів.

в) У державних біб-ках, через те, що особливості роботи кожної біб-ки, вимагають наявності різноманітного штату,—штати призначається для кожної бібліотеки окремо.

г) У бібліотеках при райсельбудах і при найвизначніших сельбудах призначається штатну посаду бібліотекаря.

Примітка. У міських бібліотеках, у колишніх позаштатних містах, належить порушити питання про штат із двох робітників.

д) Треба законодавчим порядком розв'язати питання що до зрівняння бібліотекарів у зарплатні, компенсаціях і гарантіях праці (добавки, пенсії, пільгове призначення дітей до школи) з робітниками інших видів освіти.

Бюджет бібліотек і його конструкція:

а) Треба законодавчим порядком призначити самостійні кошториси по лінії політосвіти на бібліотечну роботу як по місцевому, так і по держбюджету.

б) Потрібна поступова раціоналізація бюджетів за типами бібліотек. Заробітня платня, за нормальними штатами, та учбова частина кошторису—це відправний пункт при раціональній складанні бюджетів. *При проробленні цього питання треба взяти на увагу такий орієнтовний (не обов'язковий) принцип збудування бюджету:*

1. У бюджеті державних бібліотек витрати на учбову частину повинні становити: для Державної Одеської Публічної біб-ки та Державної Харківської біб-ки ім. Короленка,—не менш, як 30% заробітної платні, а в бюджеті інших держ-бібліотек—не менш, як 50%.

2. Учбова частина в бюджеті Центрально-Округових бібліотек орієнтовочно повинна становити мінімально—35—30% заробітної платні. Крім цього, треба добитися для Центрально-Округових бібліотек обов'язкового всеукраїнського примірника за рахунок місцевого бюджету.

Примітка. Для Центр. Одес. Округ. біб-ки норми % на учбову частину призначається окремо.

3. У бюджеті районово-сільських бібліотек поповнення з місцевих коштів має становити не менше 75—100% зарплатні.

Примітка 1. Для хати-читальні, мінімально хоча-б, 50—70 карб. що-року на хату.

Примітка 2. Витрати бібліотек по інших статтях визначається в відповідній пропорції до витрат на заробітню платню та на учбову частину разом.

4) Розподіл витрат на поповнення:

1) Пересувного фонду, по міському бюджету, в промислових округах,—мінімум 20% із загальної суми на поповнення; у сільських округах—мінімум 30%;

2) На поповнення дитячих відділів у промислових округах—пересічно 25%, у сільських 30%.

Помешкання для бібліотек.

У галузі забезпечення бібліотек помешканням потрібно:

а) Законодавча гарантія що до помешкань, що їх вони нині мають і допомога в разі потреби одержання нових відповідних помешкань.

б) Розроблення підготовчих заходів до капітального ремонту, прибудівель і будування нових бібліотечних будівель.

Правові питання бібліотек

Законодавство про бібліотеки України недостатнє і устаріле (арт. арт. 681—700 Кодексу законів про народню освіту; арт. 15 Цивільного кодексу; арт. 185 Крим. код).

Треба проробити застарілі й розробити нові закони, що визначали-б юридичну природу, порядок відкриття, підконтрольність бібліотек, охорону книжкового інвентаря то що.

Вивчення читача-робітника й книги.

(Резолюція на доповідь т. Зільберштейна).

Робітничча бібліотека може здійснити завдання, що перед нею стоять, лише через керівництво читанням, яке ґрунтується на систематичному вивченні читача й книги.

Треба намітити практичну мету вивчення читача, а саме: вивчення читача, як необхідна передумова для утворення правильних методів у справі наближення книги до читача, нормального комплектування бібліотек, раціонального видання масової книги та, нарешті, утворення методів керівництва читанням, ц. т. всебічного використання впливу книжки.

Нині, в справі вивчення читача та книги, найвиразніше накреслилися три основні напрямки: психологічний, бібліо-психологічний і, так званий, „вивчення читачьких інтересів“.

а) Перший напрямок—психологічний, орієнтується на вивченні окремих елементів читача та книги. Одна течія цього напрямку орієнтується переважно на вивченні особистих властивостей читача, друга—на вивченні його соціальних особливостей.

Прийняти цей напрямок цілком не можна, тому що:

1) він ґрунтується на всіх передумовах суб'єктивної психології,

2) вивчення окремих елементів читачів і книги не може нині відповідати вимогам практичної роботи й неприступне для масових бібліотек.

б) Другий, бібліо-психологічний напрямок, що має на чолі М. Рубакина, висовує наперед вивчення читача й майже зовсім ігнорує самостійне вивчення книги. Така точка погляду виникає з нематеріалістичного погляду, що наслідки читання основані виключно на особистих властивостях даного читача.

Цей напрямок, у цілому, непридатний для організації вивчання читача та книги в бібліотечній роботі.

в) Третій напрямок, що його треба покласти в основу нашої масової роботи в справі вивчення читача й книги, вивчає читача й книгу одночасно, спільними методами та способами, не поділяючи ні читача, ні книгу на окремі еле-

---

менти. Цей напрямок назовімо умовно— „вивченням читацьких інтересів“. *) Вивчення окремих елементів читача й книги (за даними матеріалістичної об'єктивної психології) та їхнього впливу на наслідки читання протягом найближчого часу стає завданням тільки науково-дослідчих установ і великих бібліотек.

Вивчення читача має базуватися на вивченні читацьких груп, що визначаються в першу чергу соціально-економічними ознаками (клас, професія то що), а також біологічними (пол, вік то що). Вивчення окремого читача треба провадити в зв'язку з вищеназваними ознаками його групи.

Передумовою для вивчення читача є вивчення району та оточення читача (підприємства, профспілок, суспільного та партійного життя, санітарного та житлового становища то що), які, з одного боку, дають можливість зробити облік читацьким групам за об'єктивними ознаками, а, з другого—зробити облік загальним інтересам цих груп. Читацькі інтереси, що становлять частину загальних інтересів (безпосередньо зв'язані с книгою та читанням), треба виділити, як особливий об'єкт вивчення.

Вивчення книги треба провадити двома напрямками:

- а) вивчення самої книги безпосередньо бібліотекарем, і
- б) вивчення відношення до книги різних груп читачів (вивчення книги через читачів).

Вивчаючи саму книгу, треба мати на увазі насамперед:

- а) основний світогляд, що ним просягнута книга,
- б) ступінь науковості даної книги, її відповідність останнім досягненням науки, правильність практичного матеріалу то що.

Примітка. Ступінь науковості повинна визначатися не тільки бібліотекарем особисто, але й на підставі спеціальних матеріалів (отзівів, рецензій то що). Вивчаючи художню літературу, особливу увагу треба звернути на ідеологію книги, на оточення, що його вона описує, та на форму.

Вивчаючи книгу з точки погляду відношення до неї різних груп читачів, треба мати на увазі:

- а) загальну оцінку книжки читачем;
- б) ступінь приступності даної книги для читача-робітника;
- в) стилістичну форму викладу;
- г) утилітарну цінність книги для певної групи робітників;
- д) лексикон слів, вживаних у книзі.

Що до зовнішніх особливостей книги, треба звернути увагу на визитком обкладинки, розміру книжки, якості паперу

*) За розвитком у цій галузі роботи буде знайдено кращий термін для визначення.

й загального вигляду видання, ілюстрацій, їхнього характеру кількості, особливостей шрифту,—на читання й вибір книги.

Ураховуючи наявний досвід роботи робітничих бібліотек і маючи на увазі чергові завдання політосвітньої роботи серед робітничої класи на найближчий час, треба висунути такі-о питання в галузі вивчення читацьких інтересів робітника.

а) Вивчення відсоткового відношення в попиті на художню й науково-популярну літературу й з'ясування причин зниження попиту на останню.

б) Вивчення інтересів робітників у галузі суспільствознавства й вимог, що їх вони ставлять до політичної літератури.

в) Відношення до літератури з профруху й виробничої літератури. Останнє особливо гостро висувається в зв'язку з відсутністю відповідної літератури й актуальністю завдань виробничої освіти й виробничої пропаганди.

г) В галузі художньої літератури треба окремо поставити питання про читання старих російських і українських класиків, ступеню їхнього розуміння, близькості до інтересів сучасного робітника й ідеологічного впливу.

д) Про читання соціальної белетристики, де особливо чітко має бути виділено питання про вплив змісту книги (загальної ідеї) й про ступінь художніх гідностей даного твору.

е) Про читання сучасних українських і російських письменників.

ж) Про читання літератури з пригодами („приключенчеської“) особливо молоддю.

з) Про читання перекладної літератури.

Способи вивчення читача та книги.

Для вивчення інтересів читача практика надала найрізноманітніших способів (методи).

Вважаючи, що вивчати читача можна за допомогою всіх методів, ми висуємо для масових робітничих бібліотек лише ті, що:

а) ступінню трудности переведення приступні рядовому бібліотекареві масової бібліотеки;

б) не вимагають складних технічних приладь;

в) не вимагають спеціальних матеріальних витрат з боку бібліотеки.

З цих методів найжиттєвіші:

а) спостереження (з фіксацією їх у щоденнику);

б) фіксація попиту та відзвівів;

в) голосні читання;

г) анкета-одзив;

д) статистичний метод.

Метод безпосереднього спостереження можна провадити як через спостереження над окремими читачами, так і над цілими групами, напр., спостереження при голосних читаннях і розказуванні.

Спостерегати треба всю поведінку читача (оцінку читачем книги, розмову з читачем про прочитане, відношення його до рекомендації то що). Форма фіксації спостережень—щоденник спостережень над читачем або загальною масою читачів.

Щоденники можуть бути двох типів:

1) для записування відомостей про певну групу читачів чи окремих читачів і

2) для записування відомостей про читання певних книжок.

Центрові треба скласти точну інструкцію про записування щоденників.

Облік подиту полягає в фіксації всіх запитів читача в писаній формі (самостійно читачем чи бібліотекарем зі слів читача).

Збирання „одзвівів“ є один із найкращих і, разом із тим, найкорисніших, що дає цінні наслідки, метод вивчення читача й книги. Можна збирати одзиви шляхом записування бібліотекарем того, що висловлюють читачі з приводу різних книг (дослівно й самий зміст), і шляхом збирання одзвів, що їх написали читачі.

Вивчення книги й читача шляхом голосних читань і бесід після них набрало досить великого поширення. Позитивною рисою цього способу є те, що він дає можливість охопити відразу досить велику групу робітників (20—30 душ), і це дає нам матеріал, що характеризує відношення до даної книги певного колективу.

Підчас читань особливу увагу треба звернути на облік якісного складу аудиторії.

Читки треба провадити з протоколами, де треба фіксувати зміст усіх виступів, по можливості в дослівнішій формі, й усі зовнішні реакції слухачів (галас, сміх то що).

Протоколи читання даної книги треба збирати в ЦОБ, що має робити узагальнення й висновки що до перевірених книг.

Анкету-одзив про дану книгу можна рекомендувати переважно перед анкетною загальною характеру про читання, бо вона дозволяє зробити цінні висновки, навіть тоді, коли матеріалу зібрано небагато. Через те, що складання такої анкети є робота дуже складна й неприступна окремим робітникам на місцях,—треба єдину анкету-одзив складати централізованим порядком.

Метод бібліотечної статистики на підставі обліку відомостей із формулярів книг і читачів дає про читання книг

багатий кількісний матеріал що до відділів, авторів, окремих питань, залежно від різних груп читачів. Вживаючи статистичного методу для вивчення читача, треба ускладняти загальну бібліотечну статистику, щоб мати змогу підрахувати дрібніші питання попиту читачів, у тім числі й незадоволеного попиту.

Щоб не завдавати надмірної праці невеликим бібліотекам треба вживати в справі вивчення низки питань методу виборкової статистики.

Метод психологічного експерименту з самої своєї природи має бути дуже обмежений що до вивчення масового робітника-читача й книги, бо він орієнтується на вивченні окремих психічних якостей ізольованого читача й вимагає для свого переведення спеціальної підготовки, що її бракує масовому бібліотекареві.

Метод тестів також не може бути формою масової роботи. Центральні організації повинні взятися за розроблення методики складання тестів.

Усі методи треба перевіряти один одним; особливо потрібно перевіряти наслідки голосних читань даними про індивідуальне читання.

Організація вивчення робітника-читача й книги.

Щоб вивчення читача-робітника й книги могло служити за основу для бібліотечно-видавничої роботи, треба цій роботі надати, по можливості, більш масового характеру. Усі робітничі бібліотеки мають у тій чи іншій формі стати до вивчення читача й книги.

Треба точно розмежувати роботу в справі вивчення читача й книги між центральними й місцевими органами. Центральні організації (Центр. методком, УПО, бібліотечний відділ, Центр. комісія вивчення читача, Центр. кабінет політосвітробітника) мають намічати загальний план роботи, розробляти методичні матеріали (форми, анкети, інструкції що до записування протоколів, тестів то що), складати списки книг, що їх треба вивчати й перевіряти, провадити остаточне пророблення зібраних матеріалів.

Складений центральними організаціями список книг, призначених для перевірки, має розподіляти Центр. методком між окремими округами: кількість книжок залежить від постановки бібліотечної роботи в даній окрузі, зміст найпридатніший для інтересів населення даної округи. Деяку кількість найбільш типових книг центр перевіряє сам.

Керовництво всією роботою місцевих бібліотек у справі вивчення робітника-читача має бути зосереджене в кабінетах, а де їх нема,—в центрально-округових бібліотеках.

До вивчання треба притягти бібоб'єднання, що мають для цього зв'язатися з відповідними спілковими організаціями. Кабінети або центрально-округові бібліотеки планують роботу в округовому масштабі самостійно.

Кожні три місяці округові бібліотеки, що мають завдання від центру, повинні надсилати звіт результатів усієї про-робленої роботи.

Для безпосереднього вивчання центром методики роботи в справі вивчання робітника-читача й книги, виділяється 5 бібліотек: 2 клубних, 2 районних і 1 державна; що містяться в індустриальних районах; вони, крім зведень, пересилають до центру всі свої матеріали й докладні звіти.

В роботі що-до вивчання робітника-читача й книги мають узяти участь усі видавництва, що видають масову робітничу книгу. Представники видавництва мають увійти в органи, що керують цією роботою. Видавництва мають узяти на себе значну частину витрат, потрібних на переведення роботи в справі вивчання читача й книги.

Треба обстоювати перед усіма видавництвами, щоб всю масову літературу, призначену для робітників, перш, ніж видати, перевірялося в рукописах за методом голосних читань.

Щоби вивчення робітника-читача перевести в масовому масштабі, треба, насамперед, добре ознайомити робітників усіх робітничих бібліотек із завданнями й методикою цієї роботи. Для цього треба видати спеціальну літературу, що освітлювала-б питання що-до вивчання робітника-читача, спеціальні циркулярні методичні листи й обговорювати питання на конференціях, семінарах і об'єднаннях бібліотекарів.

Серед широких робітничих мас, союзних і інших громадських робітничих організацій треба широко пропагандувати важливість і значіння вивчення робітника-читача й книги.

Успішність цієї роботи в значній мірі залежить від свідомости та відношення, що їх виявить до цієї справи сам робітник-читач.

Вивчення сільського читача та книги для селянства

(Резолюція на доповідь т. Акаловської)

Завдання, що їх поставили партія та радоргани в справі просунення книги на село, мають деякі досягнення. Але ж диференціяція соціальних угруповань села, зріст активності селянства, різноманітність природних і економічних місцевих умов, ламання старого побуту й зріст нових побутових форм вимагають щільнішого, уважнішого й практичнішого задоволення потреб і вимог села що до книжки, і то книжки витриманої, що відповідала-б загальній лінії партійно-радянського будівництва на селі в усіх його галузях.

Щоб виконати ці завдання в галузі політосвітньої роботи, доводиться в першу чергу звернути увагу на роботу тих організацій, що продукують книжку, цеб-то видавництва; а, по-друге, на ті органи, що розповсюджують її та працюють із нею.

Оскільки повно й добре обслуговує видавництво село, можна спостерігати на таких моментах: книга, що її нині продукують видавництва; вимоги й потреби села, що звертається до книги, і ступінь задоволення вимог його на книгу що до кількості та якості виданих книг із основних галузей.

Вивчаючи сільського читача й книгу для нього, треба відрізнити ті питання (і відповідно ті книжки), що в однако-вій мірі потрібні й цікаві всім або майже всім групам сільських читачів, і книжки, що можуть придатися лише для певних груп сільських читачів, залежно від їхнього соціального стану й характеру роботи. Різниця в вимозі на книгу різних груп сільських читачів надзвичайно велика в зв'язку зі значною класовою диференціяцією селянства та з боротьбою в селі різних господарських систем (приватне й державне господарство, індивідуальні й колективні форми селянського приватного господарювання, приватно-капіталістичні й кооперативні тенденції в селянському господарстві), як і в зв'язку з різницею в культурному рівневі читачів (неписьменне селянство, особливо жіноцтво, культурний і письменний селянин, громадський робітник, учитель, лікар, агроном, то-що).

Всі зазначені моменти, ускладнені звичайним розподілом сільських читачів на групи що до полу та що до віку, роблять справу вивчення сільського читача та книги надзвичайно складною. Але для продуктивності роботи вивчення інтересів читачів треба провадити обов'язково з обліком того, до якої з груп належить читач.

Що до особливостей у попиті на книгу з боку різних груп читачів (за їхнім соціальним станом, професією, культурністю, віком і полом), то на підставі даних, що їх маємо, можна приблизно зробити такі висновки:

а) Основна маса сільських читачів—незаможне й середнє селянство—хлібороби, що силкуються піднести свій господарський рівень як шляхом індивідуальних зусиль що до зміцнення свого власного господарства, так і шляхом більш-менш повного й широкого кооперування,—виявляє підвищену цікавість до питань сільсько-господарських як загально-агрономічних, так і спеціальних (як-от: буряківництво, садівництво, свинарство, молочарство, залежно від місцевих умов), до питань землевпорядження, до сільсько-господарських машин, зокрема тракторів (особливо в степовій Україні). Кооперативна література як із питань організаційних, так і в справі збуття та постачання, в тім числі для активнішої частини бідноти та частини середняків, і література про колективізацію також займають переважне місце в попиті цієї групи читачів. Як практичні господарі, читачі цієї групи дають підвищений попит на літературу практичного («прикладного») характеру, що дає прямі відповіді на запитання господаря.

б) Батрацькі й напівбатрацькі біляцькі групи селян, як і сільсько-господарські робітники, значно менше цікавляться тими практично-господарськими книжками, що спеціально характеризують попит попередньої групи, оскільки свого господарства ця група читачів не веде, то, отже, й практичні практичних порад із сільського господарства не має можливості.

Натомість у цій групі, принаймні в її активі, підвищується інтерес до питань професійної організації, захисту праці та до книжки, що дає змогу підвищити свою робочу кваліфікацію, щоб піднятися із стану к несько оплачуваного чорнороба на рівень кваліфікованого робітника. Є з боку цієї групи читача й попит на книжку про життя міських робітників. Слід зауважити, що батрацька група в своїй масі—це є бідняцька молодь, що перебуває в скрутному матеріальному стані й має дуже низький культурний рівень.

в) Попит на книгу з боку зможної частини селянства мало чим різниться від попиту з боку незаможницько-середняцької маси; хіба що меншим буде попит на книгу

про кооперацію (а особливо про колективізацію) і більшим на книжку про машину.

Попит на красне письменство з боку перелічених груп недосить виявлено і його треба спеціально вивчати.

г) Спеціальний попит на книгу з боку читачів-кустарів визначається в кожному випадкові характером їхнього виробництва.

д) Сільська радянська інтелігенція, крім книжки з своєї спеціальности, потрібної для підвищення робочої кваліфікації, дає підвищений попит на нове красне письменство й на книжку, що через неї вона змогла-б піднести свою громадсько-політичну грамотність.

е) Той-же самий, у основі, характер попиту на книжку дає й сільський громадський актив. Спеціальною літературою для нього є також постанови партійних і радянських з'їздів, книжки керовничого характеру з радянського будівництва то що.

ж) Діти шкільного віку та підлітки, що здебільшого є найактивнішими читачами бібліотеки, вимагають нової науково-популярної книжки та відповідної книжки з красного письменства.

з) Значна неписьменність жінки й її специфічні умови роботи на селі, як і справа обслуговування книжкою національних меншостей, становляться, як одні з найважливіших вимог у напрямку обслуговування їх книжкою.

Частково виявлена цікавість жінки до красного письменства, до питань догляду дитини й шитва вимагає ретельної перевірки.

Щоб поліпшити справу продукування та обслуговування книгою широких шарів сільського суспільства, треба збільшити увагу до вивчення як самої книги, так і читача, а також поглибити методи вивчення їх.

Із методів що до вивчення читача й книги, потрібних як для поліпшення книжної продукції, так і роботи з книгою, ми маємо:

а) статистичний метод, що вимагає відповідних записів у бібліотеці: про вік, пол, соціальний стан і професію читача (формуляр читача); формуляр книжки, з річними статистичними звітами цих записів;

б) анкетний метод: переведення час-від-часу анкети для вивчення читача й анкети для вивчення книжки. Ці анкети в умовах села повинні мати як найменше питань, точно й виразно сформульовані;

в) перевірка книжки підчас голосної читки, що дає змогу безпосередньо спостерігати, як приймають книжку слухачі, а живий обмін думками після читання дає живу колективну рецензію. Цей метод для повного й систематич-

---

ного його використання вимагає точного записування спостережень під час читання і обміркування прочитаного;

г) щоденник спостережень над найтипівішими читачами, що дає змогу з'ясувати їхній попит і цікавість до певної теми, автора й книжки;

д) зшиток спостережень над книгою, де для вибраних книжок із різних галузей знання відводиться сторінку, куди вписується всі рецензії та враження окремих читачів;

е) зшиток попиту читачів, куди записується всі книжки, що їх читали читачі, незалежно від того, чи є ця книжка в бібліотеці;

ж) збирання рецензій на книги, що їх складають самі читачі, записується у спеціальних зшитках або на окремих папірцях; або рецензій, що читач дає під час розмови;

з) тестовий метод, що через низку завдань-запитань, на які треба дати відповіді, показує, в якій мірі усвідомив книжку читач.

Кожний із названих методів не може цілком задовольнити наших вимог що до вивчення читача й книги взагалі. На селі доцільно вживати їх лише частково, як комплекс, додаючи один до одного й перевіряючи результати одного одним через перехресну систему:

а) найприступніші й обов'язкові методи: статистичний, спостереження через зшиток попиту та голосних читань,

б) що до анкетного методу, то його слід надзвичайно обережно переводити, керуючися лише анкетною, складеною Центральною Комісією в справі вивчення інтересів читача, пристосовуючи її до місцевих умов. Записуватиме сам бібліотекар із слів читачів, але тільки після довгої підготовки та ознайомлення читачів, що підлягають дослідженню, з певними книжками та з метою переведення дослідження,

в) що до тестового методу, то ним, як найскладнішим у сучасних умовах нашого села не можна користуватися,

г) усі останні методи вивчення читача й книги треба визнати за бажані, що їх треба вживати в міру реальної до того можливості.

Перевести роботу що до вивчення читача й книги за тими методами, що їх було зазначено, сама „Комісія в справі вивчення читача й книги“, що існує при клубно-бібліотечному відділі УПО, не зможе. Треба притягти до роботи всі центральні округові й районні бібліотеки та робітників назвої політосвітньої мережі, як-от робітників сельбудів і хат-читалень.

Налагодження цієї справи в окрузі має взяти на себе Ц. О. Б-ка, використавши всіх бібробітників не лише в округовому місті, а й у районах і на селі.

На обов'язку Ц. О. Б-ки, що зв'язується в цьому питанні з бібліогечним об'єднанням, лежить:

а) утворення комісії з активу бібробітників об'єднання та з активу читачів;

б) розроблення методів вивчення читачів і книги та перекладання їх у життя в певних, конкретних умовах округи;

в) складання анкети, форми щоденника, зшитку попиту, інструкції в справі переведення голосних читань, поради в справі використання для поставленої мети статистичних записів бібліотек;

г) зв'язок у цій справі по можливості з усією периферією, виділення окремих пунктів (бібліотек, райсельбудів, сельбудів і хат-читалень) для переведення в той чи інший метод спеціальних дослідів що до вивчення книги й цікавості читача;

д) підбирання матеріалів для переведення дослідів (вибір масових книг відповідно місцевим умовам того чи іншого району, складання списків масової літератури з різних галузей знання для вивчення її);

е) облік переведеної на місцях роботи, з використанням досвіду книготорговельних, сількорівських і інших організацій, що беруть участь у просуненні книги на село та вивченні цікавості читача.

Обов'язки, що їх можна покласти на робітників районної бібліотеки, деяких сельбудів і навіть хат-читалень, залежно від місцевих умов (наявність підготовленого робітника, відповідної аудиторії, активу читачів), такі-о:

а) переведення за матеріалами, що їх дає Ц. О. Б-ка, дослідів у справі вивчення книги (читання, підготування для читань відповідної аудиторії, зшиток попиту) і цікавості читачів (заведення відповідних записів і системи в бібліотеці, облік роботи бібліотеки); використання всіх цих матеріалів;

б) скликання й переведення нарад активу читачів, червоних читців і окремих груп читачів, зокрема вчителів, агрономів, лікарів, ветеринарів, для вивчення цікавості читачів і книги;

в) використання й облік робіт, що їх переводять у цьому напрямку сельбуди й хати-читальні.

Всі зібрані й опрацьовані Ц. О. Б-ками матеріали треба надсилати до Центральної комісії в справі вивчення інтересів читачів і книги при клубно-бібліотечному відділу УПО, до якої й мають звертатися всі організації, що ведуть роботу в справі вивчення інтересів читача й книги, за порадами, вказівками й матеріалами до питань, що виникатимуть у процесі роботи.

Ми можемо констатувати, що масова книжка для села не всіма сторонами задовольняє як потреби села, так і наші вимоги до книжки.

Основні хиби нашої книжкової продукції такі:

а) Відсутність плановости в видавничій роботі, яка-б забезпечила й задовольнила потреби села в книзі з кожної галузи знання, для різних соціальних, виробничих, що до віку й полу груп селянства.

б) Надто мала кількість, а то й цілковита відсутність книг із багатьох питань, потрібних селу (напр., із кустарної промисловости, гончарства, шитва, ковальства, бондарства; про догляд тракторів; про сіялки, віялки, молотарки, сушарні; книжки з сільського будівництва, з красною письменства, про боротьбу з пожежами й багато інш.).

в) Книжки, що є на ринку, з різних галузей знання, часто-густо неприступні для сільського читача змістом, викладом і мовою.

г) З технічного боку книжки здебільшого не задовольняють шрифтом, мало не цілковитою відсутністю ілюстрацій як у самій книзі, так і на обкладинці, а також високою ціною.

Переведення роботи в справі вивчення інтересів читача й книги через широкі кола політосвітнього активу дасть змогу, сконцентрувавши всі матеріяли в Центральній комісії, розв'язати питання продукування доброї масової книжки для широких шарів селянства, відповідно нашим завданням і потребам читачів і дозволить будувати плани діяльности всіх зв'язаних із книгою організацій на підставі дійсної відповідности книжки читачеві, а не дотеперішнім кустарним порядком.

Масова бібліотечна робота та робота з масовим читачем

(Резолюція на доповідь т. Прозорівської)

Основною роботою більшості бібліотек є обслуговування активу населення (верхніх шарів робітничої класи та селянства, учнів і радянських службовців), з незначним охопленням бібліотечною роботою масового читача.

Вважаючи за основне завдання бібліотечного будівництва даного часу просунення книжок у масу, треба, поруч із обслуговуванням активу населення, підсилити охоплення бібротою широких мас робітників та селян.

Книгу до мас треба наближати як організаційним шляхом, через зміцнення й поширення мережі стаціонарних бібліотек, планове розгортання мережі пересувок і книгоношества, так і шляхом активної масової бібліотечної роботи.

Основною роботою в справі притягнення відсталих мас до книжки повинна бути пропаганда книжки, що її слід будувати переважно на господарчо-побутових потребах робітничо-селянських мас, вважаючи на різні соціальні (середняк, незаможник, батрак на селі) й професійні (металіст, текстильщик, транспортник та інш.) угруповання.

У роботі що до пропаганди книжки повинні брати участь усі типи бібліотек, але, для найбільшої продуктивності, характер і масштаб роботи бібліотек різних типів може бути неоднорідний.

У бібліотеках клубних і при сельбуддах для пропаганди книжки треба використати всі моменти клубного життя, особливо всі види масової клубної роботи: напр., організація на клубних вечірках виставок відповідних книжок, вивішування плакатів із рекомендаційними списками книг, словесна оповістка про книги, оповістки через екран кіно-сеансів, театральні афіші, у світовій, живій і стінній газеті то-що.

За допомогою клубних і сельбудівських організацій можна організувати спеціальні дні, вечірки книги, вечірки живої бібліографії, вечірки запитань і відповідей на певні книжки, бібліотечні інсценки, бібліотечні суди над книгами, бібліотечні свята то-що.

Для пропаганди та наближення книжки до найнекультурніших шарів населення, особливого значіння повинен на-

---

брати метод читання в голос і художнього розказування як у стінах бібліотек, так і в червоних кутках підприємств, у будинках-комунах для робітників, у хатах-читальнях, у радгоспах то-що.

Для пропаганди книги та бібліотеки треба звернути особливу увагу на використання стінних газет. Стінна газета, як продукт революційної творчості мас, може бути найкращим засобом пропаганди книжки в масу, а через це бібліотека в стінній газеті клубу та сельбуду, й особливо в стінній газеті на підприємстві, повинна мати свій відділ.

Пропаганду книги і бібліотеки, для вкорінення книжки в широкі маси, не можна обмежувати тільки стінами бібліотеки. Треба провадити широкі, масові кампанії днів, використовувати різні масові видовища (кіно, театр то що), а також використовувати загальні, урочисті свята: 1-е травня, Жовтневої революції то що. Питання про переведення кампаній у бібліотеці треба переглянути з точки погляду реальних наслідків пропаганди книги. Число загальних кампаній треба скоротити.

Для систематичної позабібліотечної пропаганди книги кожна бібліотека повинна мати низку пунктів по за стінами бібліотеки (на селі: сільради, кооперативна крамниця то що, в місті—місця, де збираються робітники, по заводах, установах, кіосках то що). Вести цю роботу бібліотеки можуть через плакати, реком, списки, відозви, об'яви, виступи на різних зібраннях або що.

Великого значіння в справі пропаганди книжок можуть набрати добре організовані позабібліотечні виставки масової літератури як із загальних питань знання та радянського будівництва, так і з окремих, найспеціальніших питань поточної політики та господарчого будівництва. Щоб зацікавити широкі шари працюючих постановами XIV партз'їзду, дуже бажано організувати позабібліотечні виставки популярної літератури з питань XIV партз'їзду.

Позабібліотечні виставки на селі можна організувати на ярмарках, великих базарах, сільсько-господарчих виставках то що. Через відсутність у сільських бібліотеках літератури для виставок, могли-б організувати позабібліотечні виставки на селі видавництва, за допомогою та керуванням компетентних біборганів. Якщо на селі не буде досить кваліфікованих бібліотекарів, організацію позабібліотечних виставок треба провадити за допомогою округових біборганів.

Бібліотеки повинні брати найближчу участь, коли видавництва організують полиці в ларках, крамницях Церобкоопа то-що, просовуючи найкращі, популярні книжки.

Великі досягнення в справі завоювання читачів дало винесення бібліотечної роботи влітку до парків, садів, будинків відпочинку то-що, а через це такого зразку бібліотечні заходи слід надалі поширювати та всіляко підтримувати.

Великий вплив на пропаганду книжки та бібліотеки може зробити преса, але її дуже мало використали бібліотечні робітники. В місцевих газетах треба освітлювати найважливіші питання біббудівництва, подавати рекомендаційні списки книжок масовому читачеві та адреси бібліотек.

Провадити масову біброботу, особливо позабібліотечну, можна лише силами всього бібліотечного колективу (бібоб'єднання), при чому бібліотеки, державні та центральні, повинні подавати активну допомогу в переведенні масової бібліотечної роботи, розробляючи рекомендаційні списки книжок, програми читання, організуючи позабібліотечні виставки то-що, будуть консультантами, а іноді й ініціаторами проведення масової біброботи, як установи де працюють найкваліфікованіші бібробітники.

Бібліотечний колектив, як виробничий організм, може розвинути масову бібліотечну роботу лише спираючися на об'єкт свого виробництва, на самодіяльність мас, а тому треба розгорнути в широкім масштабі організацію читачів у формі активних читачів, друзів бібліотеки, книги то-що.

Актив читачів повинен бути посередником між бібліотекою та масою, в усі способи допомагаючи просуненню й рекомендації книжок серед своєї виробничої верстви. Для обміркування книжково-бібліотечних питань можна скликати як районів, так і загально-міські конференції із читачів.

Однією з перших причин незначного просунення книжки в масу є невідповідність книжок, що їх видають видавництва, культурному розвиткові та інтересам читачьких мас, а тому вивчення масової книжки, в зв'язку з інтересами читача, має зробитися одним із основних завдань біброботи.

Втягнення в бібліотеку масового читача вимагає пристосування бібліотечної роботи до його культурного рівня, відповідного підбору популярної літератури (а для малописьменного — і літератури з окремим шрифтом), організації великих виставок і вітрин книжок, найпридатніших масовому читачеві, вільного доступу до полиць книжок, призначених масовому читачеві, особливих рекомендаційних списків книжок, розрахованих на масового читача, читань книг і газет у голос, організації спеціальних годин техніки читання то-що.

Вважаючи за обов'язкове в умовах сучасного бібліотечного життя брати курс переважно на масову бібліотечну роботу, належить звернути увагу також на доцільність індивідуального підходу в роботі з масовим читачем.

Орієнтуючи бібліотечну роботу на масового читача, треба звернути особливу увагу на роботу з учнями на лікпунктах і на нові кадри робітників, що недавно прийшли на підприємства з села.

Робота з газетою

(Резолюція на доповідь т. Фурера)

Загальне підвищення активності, політичної свідомости та культурного рівня трудящих мас сприяло величезному зростові всієї радянської преси, привабило до читання газети навіть відсталіші верстви селянства. До газети прийшов новий читач, що вчора ще тільки скінчив школу лікнепу й потребує допомоги в читанні газети.

Одночасно з цим та частина робітництва й селянства, що має вже певний стаж читання газети, вимагає від неї більш поглибленого висвітлення тієї чи іншої теми, навіть протестує проти деякої розпорошености матеріалів, що є специфічною, невід'ємною особливістю газети. Ці його вимоги треба задовольнити за допомогою політосвітніх установ, що мають змогу систематизувати газетний матеріал, додавати до нього всі потрібні довідки й, нарешті, привести читача до другого ступня, цеб-то читання книжок.

Але, дарма, що газета здобула собі фактичного визнання, як знаряддя масової політосвітньої роботи й що наведені вище галузі роботи з газетою політосвітніх установ визнано за прямий їхній обов'язок, ми досі ще маємо на місцях розгардіяш, відсутність певної системи, шкідливу різноманітність у формах і методах. Особливо треба відзначити відсутність вивчення досвіду в роботі політосвітніх установ у напрямкові вивчення вимог і потреб читача й узагалі роботи з газетою.

Дальніше розгортання роботи з газетою, що досі відбувалося по-за темпом загального зросту вимог нового читача, настирливо вимагає, щоб ми відмовилися від кустарництва та встановили єдину певну систему роботи, яку було-б збудовано на постійному вивченні інтересів читача. Одночасно треба поставити, як головне чергове завдання, тісний зв'язок політосвітніх установ із редакціями газет для спільної роботи що до більшого пристосування газети до відповідних кадрів читачів.

За головні частини роботи з газетою в бібліотеках, хатах-читальнях і сельбудах треба вважати:

а) читання та роз'яснення газетного матеріалу;

-
-
- б) організацію за допомогою газети довідок;
  - в) рекомендацію матеріалів;
  - г) використання газети, як перехідного ступня до читання книжок;
  - д) допомогу розповсюдженню газет.

Читання та роз'яснення газетного матеріалу

Цю найскладнішу частину роботи треба скерувати в двох напрямках:

- а) допомога початкуючому читачеві;
- б) допомога вже розвиненому читачеві.

Коли для першої групи найдоцільнішими формами є:

- а) голосне читання чергового числа газети та роз'яснення незрозумілих слів, а також
- б) голосне читання з якогось окремого питання та використання матеріалів кількох газет протягом певного терміну.

То для другої групи допомога повинна провадитися, головним чином, як керування самостійним читанням газети. Для цього треба провадити:

- а) написи та замітки на газетах;
- б) вивішування географічної мапи з поясненням, як саме з неї користуватися. Для пояснення окремих подій треба виділяти мапу окремої країни;
- в) треба також користуватися картографами, діаграмами, схемами, що наочно демонструють динаміку того чи іншого питання.

Особливо відзначаємо плакати з газетних вирізок із малюнками та карикатурами, що їх треба випускати до кожної події, до кожної кампанії.

Організація за допомогою газети довідок

Довідкову роботу треба організовувати шляхом вирізок із газет, влаштування журналів із вирізками, конвертів із окремих питань. Слід порадити списки статтів із окремих питань із помітками, в яких саме газетах і від якого числа вони знаходяться. Можна використовувати також відділи «Порадників» округових і центральних газет. «Радянське Село» надсилає хатам-читальням і сільським столам довідок відповіді на всі їхні запитання за першою вимогою.

Рекомендація матеріалів

Маючи на увазі, що найгловнішою метою роботи політосвітніх органів із газетою є скупчення читацької уваги на

найважливіших питаннях сьогоднішнього дня, особливого значіння набирає робота що до рекомендації читачеві тих чи інших статтів. Найдоцільнішими формами для цього є:

а) щоденний календар: «Що сьгодні важливого в газетах».

б) Плакат «Останні новини» з примітками, де можна прочитати докладніші відомості.

в) Щоденна довідка з рекомендацією матеріалу для окремих шарів читачів, як-от: учнів, селян, робітників, агрономів то-що.

Власне кажучи, всю цю роботу треба будувати на комбінації плакатів, що диференціюють увесь газетний матеріал. Ці комбінації повинні поділятися на дві частини:

а) довідки про матеріал, уміщений у газетах сьгодні;

б) список статтів і матеріалів із одного питання.

Яко підручники до другої частини, слід вживати альбоми та конверти газетних вирізок.

Використання газети, яко перехідного ступня до читання книжок

Бібліографічну роботу треба зосередити по місцевих стінгазетах. Редколегіям треба надсилати списки рекомендованих книжок із коротенькими рецензіями. Треба також до кожної кампанії, що її провадить друкована газета, підбирати список відповідних книжок.

Допомога розповсюдженню газети

Приваблення читача до газети повинно бути повсякденною роботою кожної політосвітньої установи, а особливо бібліотеки. Агітація-ж за газети повинна складатися з:

а) поради передплатити газети підчас видачі книжок або різних довідок;

б) вивішування плакатів, що з'ясовують користь від газети та її значіння;

в) організації доповідів і агітсудів;

г) організації кутків преси. Завдання останніх—популяризувати радянську пресу й історію старих більшовицьких газет (зокрема історію „Правди“), а також виявити роль преси в революційному русі.

Стінна газета

Окремо стоїть питання зі стінною газетою, що також дає цінний матеріал для політосвітньої роботи. Найголовнішим завданням тут треба поставити ув'язку роботи редколегій місцевих стінгазет і гуртків „Друзів газети“ із хатою-читаль-

---

нею або сельбудом. Використання матеріалів стінгазет має йти по лінії ілюстрації ними відповідних газетних статтів на загальні теми. Наприклад: до статті з „Правди“ про радянське будівництво на місцях додати замітку про роботу місцевої сільради чи РВК.

Стінгазетам при хатах-читальнях треба застерігатись ухилу в бік висвітлювання загальних питань. Стінна газета повинна містити переважно той матеріал, що відбиває переведення загальної політичної лінії на місцях. Вона є організатор місцевого радянського будівництва, вона повинна притягувати найвідсталіші верстви робітників і селян до активної громадської роботи.

Вся ця робота досить складна й відповідальна; вона вимагає від політосвітніх робітників цілковитої політичної письменности та вміння технічно проробити весь черговий газетний матеріал. Це висуває досить гостре питання про потребу як найскоріше видати серйозні підручники.

По змозі використовувати по всіх накреслених галузях роботи світлові та живі газети.

Довідна робота

(Резолюція на доповідь т. Акаловської)

Кожна бібліотека, як збереговище книг, що відбивають живу думку й будівництво країни, повинна зуміти книжковим матеріалом відповісти на запити маси читачів.

Довідна робота, це — одна з форм активної бібліотечної роботи, що наближує бібліотеки до поставленого завдання. Ця робота, з одного боку, ув'язує відповідь на конкретні вимоги читачів із книжкою, а з другого — задовольняє довідками безпосередні потреби кожного читача.

Організуючи довідну роботу, треба брати до уваги як тип бібліотеки, так і масу читачів, що підлягає безпосередньому обслуговуванню довідками.

При цьому треба виходити не стільки з типу бібліотеки, скільки з характеру кола читачів, що їх вона охоплює.

Довідна робота буває активною і пасивною. Активна довідна робота бібліотеки полягає в тому, що бібліотека, не чекаючи запитань з боку читачів, сама розгортає цю роботу, шляхом виставок, рекомендованих списків, об'яз, складання предметово-тематичного каталогу то-що. Пасивна довідна робота полягає лише в відповідях і довідках на запитання.

Довідну роботу бібліотеки ні в якому разі не може переводити лише сама бібліотека або сам лише робітник її. Вона повинна базуватися на самодіяльності читачів, відбиваючи роботу цілого колективу, охопленого бібліотекою.

Бібліотеки політосвітніх установ, як-от: клубів, сельбудів, хат-читалень повинні входити до бюро довідок, як основна частина його.

Самостійні бібліотеки, як-от: державні, центральні округів, центральні спілчанські — організують бюро довідок при бібліотеках.

Бюро довідок складається з представників різного фаху, представників бібліотеки та представника клубу або іншої політосвітньої організації, що при ній міститься бібліотека.

При бюрі довідок утворюється спеціальний фонд довідної літератури відповідно типу бібліотеки та вимогам із боку читачів до довідного бюро.

Довідні бюро дають: 1) бібліографічні довідки; 2) відповіді по суті наукових і соціально-політичних питань і 3) відповіді що до питань ділового характеру.

Організаційна структура довідних бюро за типами бібліотек:

а) До складу довідного бюро великих самостійних бібліотек як-от: державні бібліотеки, центральні округові, центральні спілчанські, владять: 1) представники бібліотеки, завідувач довідного бюро; 2) окремі представники фахівці в тих чи інших питаннях і 3) окремі представники установи, що керують тією чи іншою роботою.

б) Міські, районні та клубні бібліотеки виділяють до складу довідних бюро бібліотекаря. Ці бюро складаються, звичайно, крім бібліотекаря, з представників клубу, керівників гуртків із окремих фахівців.

в) До складу довідних бюро райсельбудів, сельбудів і хат-читалень, що складаються, як правило, з представника правління сельбуду, вчителя, агронома, ветеринара, лікаря, нарсуddи, правозаступника то-що, обов'язково входить і бібліотекар.

Для практичної роботи притягається актив читачів.

Довідні бюро бібліотек райсельбудівських, сельбудівських і міських клубних повинні бути зв'язані з довідним бюро центральних округових бібліотек, що допомагає їхній роботі, інструктажем і видачею довідок із питань, що їх не можна з'ясувати на місці.

Склад довідного фонду

В державних бібліотеках, центральних округових і центральних—спілчанських, треба мати всю довідно-бібліографічну літературу, каталог рецензій, покажчик журнальних статтів, покажчик бібліографічних покажчиків, загальні та спеціальні енциклопедії та періодичну літературу й газети.

В клубних бібліотеках, де спеціально довідної літератури не дуже багато, треба добре використовувати періодичну літературу та газети. Треба вести альфаветно-предметовий покажчик найактуальніших питань; складати альбоми для довідок із того чи іншого питання. Крім довідників, різних покажчиків, адресних книг і періодичних видань треба використовувати загальний книжковий матеріал бібліотек.

Однією з форм так реклами, як і масового обслуговування довідками, є організація вечорів запитань і відповідей, так у самій бібліотеці, як і в сельбуді та хаті-читальні. На вечорах треба використовувати довідний матеріал бюро, пристосовуючи його до тієї чи іншої теми.

Бібліотеки райсельбудів і сельбудів повинні мати: альфа-бетний покажчик до збірника законоположень і розпоряджень центральної влади: довідник про всі установи державні, партійні, професійні, кооперативні то що; довідник про рух потягів і залізничні тарифи; покажчик установ свого району та округи, їхні адреси та прізвища керівників цих установ; довідник про те, де можна дістати потрібні для селянського вжитку речі; популярні довідні книжки сільського господарства, ветеринарії, медицини, техніки, політичні словники то-що.

Завдання та методи роботи

Відповідаючи на запитання, треба для повноти відповіді та її повної зрозумілості, визначити:

- а) хто подав запитання;
- б) для чого береться довідку;
- в) до якої групи належить запитання;
- г) які матеріали є в бібліотеці що-до цього питання, і
- д) що треба радити що до цього питання, як матеріал для самостійного пророблення.

Державні бібліотеки, центральні округові та центральні спілчанські переводять довідну роботу серед державних установ, бібліотек, кооперативів, громадських організацій і більш кваліфікованої частини читачів. Характером довідок робота ця є здебільшого консультативно-бібліографічна.

Такого типу бібліотеки, обслуговуючи в першу чергу установи, повинні відповідати також на всі запитання окремого читача, хоч якого-б характеру вони були, аби не відштовхнути його.

Довідну роботу клубних бібліотек переводиться шляхом:

- а) організації виставок довідників-підручників із різних питань, пристосованих до частини року та біжучого моменту політично-громадського життя;
- б) організації поштової скриньки та дошки відповідей;
- в) книги запитань і відповідей;
- г) складання списків рекомендованої довідної літератури;
- д) складання довідного збірника вирізок із газет;
- е) видачі довідок окремим читачам.

Довідну роботу райсельбудів, сельбудів і хат-читалень переводиться шляхом:

- а) вивішування списків відповідної рекомендованої довідної літератури;
- б) організації поштової скриньки та дошки відповідей;
- в) заведення книги запитань і відповідей;
- г) складання довідних збірників газет що до різних питань;

д) видачі словесних і писаних довідок, писання різних заяв, керуючися вказівками довідного матеріалу;

е) наведення довідок на запитання селян у відповідних установах.

Для належного розвитку довідної роботи, що є одним з важливих методів притягнення нових кадрів читачів до бібліотеки, треба широко використати рекламу. Методом рекламування є так уміщення відповідних об'яв-закликів у місцевій пресі (для великих міських б-к), як і вивішування на видних місцях яскравих плакатів-реклам, з вказівкою, де міститься довідне бюро, коли воно працює, і які видає довідки. Такі плакати треба вивішувати в клубах, сельбудинках, червоних кутках, при в'їзді в село, на базарі, біля кооперативу, райвику, сільради то що.

Техніка довідної роботи

У великих бібліотеках, державних, центрально-округових і центрально-спілчанських існує ціла система техніки довідної роботи.

Там, де немає предметового каталогу книжкового фонду бібліотеки, його треба скласти з довідної літератури. З копій бібліографічних довідок складається систематичний каталог, а довідки ділового характеру зберігається за хронологічним порядком.

У клубних бібліотеках кожну довідку треба зберігати, як довідний матеріал. Найкраще зберігати цей матеріал, складаючи з нього предметово-тематичного каталога. Що-місяця треба підводить статистику що до довідної роботи за спеціальною формою.

У райсельбудівських і сельбудівських бібліотеках увесь довідний матеріал зберігається за хронологічним порядком. Треба уважно стежити за тим, щоб ні одна довідка, ні один рекомендований список що до довідної роботи не загинули.

Роля бібліотеки в справі самоосвіти

(Резолюція на доповідь т. Когана)

Бібліотека є головна база самоосвітньої роботи. Без книги самоосвіта—річ неможлива. З огляду на це, питанням дня для бібліотек є ґрунтовне перебудування своєї роботи. Це перебудування істотно зачіпає два основні менти бібліотечного життя,—комплектування й керування читанням.

Комплектування бібліотеки для самоосвіти базується на таких-о принципах: а) книжкове ядро формується не менше, ніж для 2-х ступенів (для тих, що закінчили школи малолітських і для тих, що після закінчення цих шкіл продовжують свою освіту); б) самоосвітнє книжкове ядро повинно бути розраховане на читачів різного віку; в) підбір книг спирається також на характерні відміни різних соціальних груп (робітників, селянин) і на професійні інтереси посеред цих груп, а також на пол читачів; г) добір книг робиться після найсуворішої оцінки одноманітних назв, з яких вибирається найкраще, що слід придбати в достатнім числі примірників; д) найкраще з одноманітних назв вибирається не тільки за якістю змісту й викладу, але й за зовнішніми особливостями, за папером, шрифтом, малюнками; е) добірні книги складають певні „круги читання“, за доступністю змісту та кількістю матеріалу розраховані на невеликий термін читання, залежно від серйозності теми та бюджету читачевого часу.

Неодмінною передумовою правильної організації самоосвітньої роботи в бібліотеці є вивчення об'єкту роботи. Таких об'єктів є 3: читач—одинак, читацький гурток і читацька група, не замкнена в гурток. Відповідно особливостям цих об'єктів змінюється і підхід бібліотекаря до їхньої самоосвітньої роботи. Найкращим способом втягнення значних груп читачів до самоосвітньої роботи є „бібліотечні лекції читачам“, що їх вживається в американських бібліотеках, і заохочування до організації різних читацьких гуртків. Для втягнення до самоосвітньої роботи незамкнених груп доцільно вживати надсилання до дому спеціальних запрошень, одвідати куток самоосвіти чи самоосвітню виставку в біб-ці (адресуючи ці запрошення, напр., членам спілки, що належать до однорідної профспілкової групи).

Роботу бібліотек треба будувати не лише в самій бібліотеці, але на обслуговуванні всіх галузей самоосвітних гуртків, звертаючи особливу увагу на обслуговування активу.

П р и м і т к а. Окрполітосвітам і культвідділам ОРПС треба негайно постачати всім своїм бібліотекам відповідну методичну літературу й часописи в справі самоосвіти так для бібліотекарів, як і для читачів.

Однією з найважливіших форм обслуговування читача в галузі самоосвітньої роботи є „круги читання“. Проте, помилково було-б складати універсальні круги або розраховані на загальний термін читання. Упорядчик круга повинен орієнтуватися на кожний із 3-х об'єктів роботи і на бюджет часу читачів, що належать до тієї або іншої групи.

При цьому треба як найбільше уникати так званих загальних питань, але подавати книжки конкретного змісту з окремих питань. До круга читання корисно додавати невелику записку з поясненням, про те, як читати й як працювати над книгою. Варіантом круга читання є пам'ятка читачеві, дуже зручна для самоосвітнього читання з ударних питань.

УПО належить виробити основні елементарні круги читання для села й міста, з виробничим ухилом; їх треба видрукувати плакатами та розповсюджувати з відповідними комплектами книжок.

Організаційним центром самоосвітньої роботи бібліотеки є консультаційний пункт або бюро, кімната або куток самоосвіти. Тут треба вести живу роботу. Велику роль в ній відіграють виставки та вітрини. Самоосвітня виставка відрізняється від звичайної тим, що вона не змінна (за винятком появи кращої книжки, порівнюючи з виставленою) і книги розставлено за послідовним порядком дисциплін, відповідно серйозності й при тому тільки для читача цілком певної категорії. Каталог самоосвітньої кімнати також відрізняється від звичайних каталогів, по-перше, обсягом, по-друге, розміщенням матеріялу й, по-третє, коментаріями. Що до обсягу, самоосвітній каталог є цілком виборочний з найобмеженішою кількістю книг. Порядок дисциплін визначається потребами тієї групи читачів, що для неї його призначено. Кожну книгу супроводиться докладною і дуже популярною рецензією із тим, щоб читач, насамперед, певно знав, що він може дістати з даної книги. Звичайні анотації для цього не придатні. Досвід показав, що для читачів першого концентру дуже корисно такий каталог супроводити ілюстраціями.

Велике значіння має доцільна позаочна допомога що до самоосвітнього читання,—головним чином для села, де бібліотекар часто не може задовольнити читача. Одначе, бажано додавати до всякого запитання із села відповідну примітку

бібліотекаря про гурток або особу, що звертаються за порадою. Тут не меншу ролю, аніж порада, відіграє і негайне постачання сільській бібліотеці потрібних книг.

Організація самоосвітньої роботи приступна не для кожної бібліотеки, бо вимагає витрати чималих коштів, а також висококваліфікованих керовників. Ось чому в інтересах переважно визової мережі треба утворити в кожному округовому місті центральне бюро в справі самоосвіти, де було-б зосереджено найпридатніших робітників, підручники то-що. Організація такого центрального бюро повинна бути одним із найголовніших завдань бібліотечних об'єднань. Територіяльно воно має міститися або при Окрполітосвіті або при Центральній Бібліотеці. Центральне бюро повинно мати найтісніший зв'язок із усіма іншими самоосвітніми установами й працювати в повному контакті з ними.

Пересувна робота, її організаційні форми, методи та зміст

(Резолюція на доповідь т. Шенфінкель)

Мережа наявних стаціонарних бібліотек дуже недостатня. В умовах наших матеріальних можливостей найкращий спосіб організованого обслуговування мас книгою—пересувка, бо це є найреальніший метод охоплення масового читача при найменших витратах коштів, сил і часу.

Пересувна робота розвивається в місті та на селі планомірно, за принципом мережі й провадиться в формі бібліотечних пунктів, пересувок і „книгонош“.

Примітка: а) бібліотечний пункт є стаціонарна біб. ячейка з перемінним складом книжок,

б) колективний абонемент задовольняє попит невеликого колективу читачів, відповідно запитанням його на певні теми,

в) пересувка є твердий, обмежений комплект книжок, що пересуваються з обслугованого пункту до фонду або до іншого пункту.

Для успішного розвитку пересувної роботи в місті та на селі треба організувати самостійні пересувні фонди, відокремлені від основних фондів стаціонарних бібліотек.

Пересувні фонди для міста та села утворюються в такий спосіб:

а) для міста: якщо неможливо буде організувати в місті єдиний пересувний фонд, то фонди організуються при окремих політосвітніх і профспілкових бібліотеках,

б) для села: в зв'язку з наявністю біб. робітників при райсельбудах, віддаленістю сільських і навіть районних центрів від центра округового, недостатчею засобів пересування і труднощами комплектування із округових центрів сільських пересувок.—організація єдиного округового пересувного фонду при ЦОБ для села—недоцільна.

Пересувні фонди, як правило, організуються в усіх районних бібліотеках при райсельбудах.

Примітка 1. По окремих селах у межах району можна організувати допоміжні пересувні фонди при зміцнених сільських бібліотеках.

Примітка 2. Округові бібліотеки в сільських місцевостях можуть безпосередньо давати пересувки в найближчі села.

Керування організацією та розвитком пересувної роботи провадиться за принципом централізації, при чому:

а) Для загального керування та об'єднання пересувної роботи в місті та на окрузі утворюється центрально-округове пересувне бюро в складі представників від Окр. Профбюро, Окрполітосвіти, представників окремих бібліотек, що мають великі фонди, та інш. організацій, зацікавлених у пересувній роботі.

б) Для об'єднання та керування пересувною роботою на селі, організується, в разі потреби, районове пересувне бюро в складі Райбібліотекаря, Зав. Сельбуду при Райсельцентрі, профуповноважених і представника від сільського радянського громадянства. Залежно від місцевих умов до бюро можна вводити представників інш. зацікавлених організацій.

До обов'язків Центр. Округ. пересувного бюро належать:

- а) організаційне та ідейне керування роботою мережі,
- б) розроблення розгортання мережі,
- в) керівництво комплектуванням обмінних фондів,
- г) розроблення інструкцій у справі організації політосвітроботи на біб. пунктах, єдиної біб. техніки та звітності,
- д) допомога в організації підготовки та перепідготовки робітників біб. пунктів,
- е) вишукування коштів разом із культвідділом ОПБ та О. П. О. для поповнення фондів,
- ж) організація нарад робітників бібліотечних пунктів і всіх осіб, зацікавлених у роботі таких пунктів,
- з) підсумовування роботи всієї пересувної мережі та висновків з неї. Усі постанови бюро затверджують ОПО та Культвідділ ОПБ.

Районові пересувні бюро в межах району виконують ті самі функції, що й Центральне округове бюро. Районові бюро підтримують тісний зв'язок із Центральним округовим бюро і надсилають звіти про свою роботу.

В місті пересувну роботу провадиться в формі біб. пунктів, на селі—переважно в формі гнучких або твердих комплексів, залежно від віддалень і шляхів сполучення. Комплекти ці розсилається з районного чи допоміжного сільського фонду з обов'язковим поверненням до того самого фонду. Приміські села обслуговують безпосередньо ОЦБ.

Книгоношества живається так у місті, як і на селі, яко найгнучнішого способу наблизити книгу до широких читачьких мас.

Комплектування пересувного фонду повинно відповідати виробничим, соціально-економічним і культурно-побутовим умовам даного району.

Орієнтовна схема комплектування пересувного фонду:

	Місто	Село
Белетристика	50	40
Суспільствознавство та історія	25	20
Природознавство та антиреліг. пропаг.	10	10
Виробничі та прикладні знання	10	25
Географія, подорожі то-що	5	5

Примітка. Зверх комплекту треба додати від 10 до 20% дитячої літератури.

Усяку пересувку в місті та на селі видається лише під відповідальність організації, що безпосередньо бере книжки, а в разі її неправомочности—під відповідальність вищого органу.

Примітка 1. Комплекти сільської пересувки містять у собі від 50 до 100 книжок пересічно.

Примітка 2. Комплект видається на село на термін від 2 до 3-х місяців; якщо потрібно продовжити термін користування, треба подати заяву.

Примітка 3. Книги з пересувок видається тільки в обкладинках.

Кожний пересувний фонд повинен мати не менше за одного спеціального робітника.

Для всіх біб. пунктів, що мають по-над 300 книжок, бажано виділити кваліфікованого платного робітника (один на 2—3 фонди). Якщо неможливо оплатити окремого робітника, треба стабілізувати робітників, виділених на цю роботу порядком громадської нагрузки.

Примітка. Виділених робітників треба:

а) звільняти, по змові, від усякої інш. нагрузки.

б) виділяти таких, щоб ступінню підготованости вони відпсвідали дорученій їм роботі.

Беручи на увагу колосальну ролу бібліотекаря в активній політосвітроботі пересувок, треба провадити поспійну роботу що до підвищення кваліфікації пересувників.

Примітка. Треба прагнути до ознайомлення активних читачів із біброботою, щоб із них можна було підготувати наступний кадр пересувників.

Центрові належить розробити єдину форму техніки та звіт обліку пересувної роботи в місті та на селі, використовуючи для цього матеріяли з місць.

Підготовка та перепідготовка бібліотечних робітників на Україні

(Резолюція на доповідь т. Троїцької)

Великий розвиток радянського бібліотечного будівництва висовує питання про створення кадру бібліотечних робітників, особливо для села. Поруч із цим, поглиблення та ускладнення бібліотечної роботи робить роботу бібліотекаря професією педагога—політосвітробітника та вимагає від бібліотекаря певних загальних і спеціально-виробничих (бібліотечних) знань.

На підготовку та перепідготовку бібліотечних робітників органи Наркомосвіти повинні звернути особливу увагу, а також асигнувати певні кошти (з держ. і місцевого бюджету, із громадських коштів), потрібні, щоб забезпечити практичне переведення намічених заходів.

У справі підготовки бібліотекарів треба знищити кустарництво, паралелізм, розпорошення сил і коштів, що мали іноді місце.

Треба в повній мірі здійснити принцип централізованої підготовки за розробленими в центрі типовими програмами, що повинні бути пристосовані по округах до місцевих умов.

Саму підготовку бібліотекарів за типами бібліотек треба базувати на певному обліку найближчих реальних потреб.

Підготовка

Підготовку бібліотекарів округового масштабу, великих клубних і районних бібліотек провадять протягом найближчого часу:

- а) бібсекція політосвітфакультету та інституту;
- б) бібліотечні секції в катедрах політосвіти при інститутах народної освіти;
- в) для підготовки методистів-педагогів у галузі бібліотечної роботи і консультантів округового масштабу організується аспірантуру при кафедрі політосвітроботи педагогічного

інституту, з прикріпленням аспірантів для роботи в бібліотеці, відповідно темі, що її розроблює аспірант.

Примітка. Треба поширити командирювання за кордон осіб, що закінчили аспірантуру.

Питання про підготовку масових бібліотекарів (районових, сільських то-що) досі практично не здійснювалося. Проте, це питання є основне в справі найближчого бібліотечного будівництва. Конкретно це питання треба розв'язати через організацію самостійних вищих бібліотечних курсів (технікумів), із загальною, аналогічною педтехнікумам, установкою. УПО в найближчий термін має розробити положення про бібтехнікуми.

Примітка. Якщо не можна буде розгорнути найближчим часом мережу вищих бібліотечних курсів (бібтехнікумів), треба дозволити, як паліатив, організацію поміжокругових семінарів, що мають ту саму установку, але з меншим терміном.

Питання про підготовку бібліотекарів дитячих бібліотек вищої кваліфікації треба розв'язати в спосіб організації спеціальної школи чи курсів при центральній дитячій київській бібліотеці.

Примітка. В усіх школах і на всіх курсах бібліотекознавства питанням бібліотечної роботи серед дітей та підлітків відводиться відповідне місце.

Для підготовки бібліотекарів для роботи серед нацменів організовується від 3 до 6 місяцев семінари. При цьому: а) для євреїв при державній центральній єврейській бібліотеці в Києві, б) для поляків при державній центральній польській бібліотеці в Києві.

Інші форми підготовки бібробітників, як-от: практиканство, різне „учеництво“, короткотермінові курси то-що, треба визнати за паліативи; залишити їх можна лише до переходу на вищезазначену планову систему підготовки бібліотекаря масовика.

Учбові плани підготовки різних форм повинні відповідати таким основним вимогам:

- а) загально-освітній цикл із підкресленням соціально-економічних дисциплін,
- б) цикл основних питань радянського будівництва,
- в) українознавства,
- г) основних питань політосвітроботи,
- д) теорії та практики бібліотекознавства,
- е) виробниче-побутового вивчення роботи.

Примітка. Як правило, треба викладати не саму тільки суть питань курсів, але ще освітлювати їх бібліографічно й пристосовувати до місцевих умов.

Перепідготовка

Поруч із підготовкою, досить актуальне значіння має перепідготовка та підвищення кваліфікації бібробітників, особливо сільських.

Перепідготовку та підвищення кваліфікації міських робітників треба провадити систематично, переважно за формою секцій бібоб'єднань та в бібліотечних секціях кабінету політосвітроботи, за принципом самопідготовки.

Поруч із цим, треба підтримувати ініціативу суспільних організацій (культвідділи, кооперація) в справі перепідготовки бібліотекарів.

Перепідготовку сільських робітників провадиться в формі короткотермінових семінарів (від 1-2 місяця), періодичних курсів-конференцій (від 5-10 днів), систематичних нарад за системою „заочного“ навчання то-що.

Короткотермінові семінари перепідготовки та курси-конференції організують в кожній окрузі Окрполітосвіти при Центральній округовій бібліотеці, при чому семінари бувають не менш, як один раз на рік, курси-конференції тричі або 4 рази на рік.

Примітка. Через семінари й курси конференції проходять усі сільські бібробітники що-року.

Учбові плани семінарів і курсів-з'їздів мають мінімум теорії і будуються на обліку хиб роботи в даній окрузі (районах) і за методом пророблення окремих найважливіших організаційно-методичних питань.

На допомогу місцям, що до переведення підготовки та перепідготовки, УПО слід розробити відповідні підручники, плани, то що.

Формування книжково-робочого ядра в бібліотеках

(Резолюція на доповідь т. Прозорівської)

Книжковий склад більшості бібліотек має чимало книжок, невідповідних інтересам читачів, що їх обслуговує бібліотека, і виробничим завданням бібліотеки.

Наявність у книжковому складі книжок, непридатних до обслуговування читачів даного типу бібліотеки, переважно пояснюється: 1) чималою кількістю книжок, що залишилися в багатьох бібліотеках від дореволюційного часу; 2) неорганізованим розподілом реквізованих книжок по бібліотеках; 3) невдалим підбором книжок для бібліотек даним часом.

Для найраціональнішої організації бібліотеки треба виділити з книжкового складу кожної бібліотеки робоче ядро, що повинно складатися з книжок усіх галузей знання та радбудівництва та найбільш відповідати запитам читачів і завданням політосвітроботи даної бібліотеки.

Книжково-робоче ядро повинно бути руховим; сюди слід не лише вводити найкращі, нові книжки з тих, що їх придбають, але також вилучати книжки застарілі (особливо з різних питань законодавства) та книжки, що їх введено в робоче ядро лише через відсутність підчас складання ядра, найкращих книжок на книжковому ринкові.

Формування книжково-робочого ядра не повинно бути однаковим для всіх типів бібліотек. У бібліотеках, що обслуговують масового читача, як, наприклад, у сельбудах і клубних бібліотеках,—книжково-робоче ядро має складатися з найкращих, найпопулярніших книжок. У бібліотеках центрально-округових, центрально-робітничих і тому подібних, книжково-робоче ядро може складатися з 2 частин: книжки масового вжитку та книжки, розраховані на підготованішого читача: розвинених робітників, робфаківців, вузівців, службовців то-що.

Згідно з планом роботи бібліотеки, з книжково-бібліотечного ядра можна також виділяти окремі, більш-менш дрібні групи книжок, для обслуговування запитів різних категорій читачів.

Книжок робочого ядра, що їх частіше вимагають читачі та що потрібні для роботи в гуртках клубних і сільських бібліотек, треба придбати в достатній кількості примірників.

Усі книжки робочого ядра як бібліотек масового читача, так і бібліотек читача підготованого, повинні відповідати основам матеріялістичного світогляду та завданням радянського будівництва.

Крім книжкового робочого ядра, в великих бібліотеках треба влаштувати особливий фонд книжок для науково-дослідчої роботи, куди можна вводити книжки чужої нам ідеології, потрібні для роботи.

Виділення книжково-робочого ядра повинно мати переважно каталоговий характер, цеб-то книжки книжково-робочого ядра треба виділяти в особливий каталог,—бажано предметово-тематичний (у крайньому разі книжки робочого ядра треба відзначати яким-небудь знаком у загальному каталозі). Такого зразку каталог книжково-робочого ядра служитиме також рекомендаційним каталогом так бібліотекарям, як і читачам, особливо коли картки його матимуть анотації.

Щоб полегшити бібліотекареві видачу книжок, бажано книжково-робоче ядро, як актив книжок, що їх рекомендують читачеві, та як книжки, що їх частіше видають, виділити в книгосховищі чи розстановкою чи наклейкою особливих ярликів, при чому доцільно різними кольорами відзначати книжки для масового читача від книжок для кваліфікованого.

Не можна встановити певного відсотку норми для відділів книжково-робочого ядра усіх типів бібліотек, бо відсоткова норма відділів каталогу залежить від масштабу роботи бібліотек, від загального культурного розвитку й виробничих інтересів читача та від стану книжкового ринку.

Для читачів нацмен. відсоток норми треба відміняти залежно від кількості читачів нацмен.

Основою книжково-робочого ядра сільської бібліотеки повинна стати сільсько-господарча література, пристосована до кліматичних і ґрунтових умов даного району.

У відділі суспільствознавства для масового сільського читача, у книжково-робочім ядрі повинні бути переважно популярні книжки з політграмоти, історії революційного руху на Україні та в Росії, популярна лєнінська література про життя та діяльність Лєніна, роботи Лєніна чи їх популярний виклад із селянського питання, з кооперації, профруху та радянського будівництва. Для найрозвиненіших читачів селян і для керівних кол радянського суспільства на селі в сільській бібліотеці можна повніше представити всі відділи суспільствознавства і потрібно мати всі основні роботи Лєніна і всі провідні матеріяли до роботи на селі.

Формуючи книжково-робоче ядро невеликої робітничої бібліотеки, в основу треба покласти літературу того вироб-

---

ництва, де переважно працює читач району, що його обслуговує бібліотека.

В робітничій бібліотеці слід мати також і сільсько-господарську літературу. Це через те, що чимала частина робітників, безпосередньо та через шефство, зв'язана з сільським господарством, і крім того через те, що низка галузей сільського господарства, як, напр., городництво, садівництво, козівництво та інші мають приклад в умовах міста. Чималий ⁹/₁₀ книжок у книжковому ядрі робітничої бібліотеки повинні припадати на літературу з профруху.

Що до питань виробництва й професійного руху, то, крім книг, у робочім ядрі повинна бути також і відповідна періодична література з питань виробництва та професійного руху.

Значне місце в книжково-робочім ядрі сільської та робітничої бібліотеки треба представити популярній літературі з природознавства, що, даючи наукове пояснення явищам природи, допомагає антирелігійній пропаганді та розумінню процесів, що відбуваються в рільництві та інших виробництвах.

З красного письменства для малопідготованого сільського та робітничого читача слід мати переважно твори на соціальні теми, зі жвавою, цікавою фабулою та нескладною психологією дієвих осіб.

Класики, як загальне правило, в невеликій сільській і робітничій бібліотеці повинні бути лише в вибраних творах.

Формування книжково-робочого ядра в невеличких бібліотеках можна проробити силами самих бібліотекарів, за допомогою місцевої сільської інтелігенції на селі та центральної округової бібліотеки в місті. Для комплектування робочого ядра в частині, призначеній кваліфікованому читачеві потрібно запросити свідомих осіб для консультації з різних відділів каталогу. Особливо потрібно уважно підібрати книжки з красного письменства, бо на книжковому ринкові є досить літератури з ідеологічного боку нам зовсім чужої і абсолютно непридатної до формування робочого ядра.

Управління політосвіти на допомогу правильному комплектуванню книжково-робочого ядра сільської та робітничої бібліотеки повинні видавати, крім систематичних випусків зразкових каталогів, щомісячний бюлетень масової рекомендаційної літератури для сільських і робітничих бібліотек.

Книжки, непридатні для формування книжково-робочого ядра сільських і невеликих клубних бібліотек, можна передавати бібліотекам більшого масштабу й спеціальним.

Книжки, непридатні для формування робочого ядра та спеціального фонду до наукових занять, можна передавати

до архіву великих державних бібліотек. Число бібліотек, що мають архів, треба обмежувати.

Книжки з однієї бібліотеки до другої треба передавати організовано, цеб-то затверджуючи списки книжок, що їх передається, в відповідних бібліотечних органах (передачу книжок із сільських бібліотек затверджує ЦОБ).

УПО треба негайно проробити питання про умови передачі та компенсації бібліотек за передані іншим бібліотекам чи до архіву книжки.

Раціоналізація та орієнтовний мінімум техніки за типами бібліотек масового користування

(Резолюція на доповідь т. Каспіна)

I. Загальна частина

Щоб розвинути максимум продуктивності в своїй праці, бібліотека повинна мати певну технічну організацію, певний мінімум техніки, бо ігнорування її гальмує, ато й паралізує працю.

Добре налагоджена бібліотечна техніка є допоміжний спосіб успішного переведення політосвітроботи бібліотек і безпосередньо:

а) сприяє, що найбільшому використанню книжкового інвентаря,

б) збільшує перепускну здатність бібліотеки,

в) дає економію, що до штатів,

г) утворює приємство в праці, полегшує бібліотекареві при звичаюватися до нової б-ки, а читачеві—орієнтуватися в біб-ках.

Таке значіння для біб-ки, бібліотекаря і читачів набуває лише техніка, спрощена в потрібних межах, індивідуалізована за типами, обов'язково одноманітна в своєму мінімумі в б-ках даного типу, придатна що до практичної доцільності та реальної можливості б-ки.

Техніка повинна бути максимально раціональна, цеб-то збудованою за принципом найбільшої економії часу бібліотекаревого та читачевого.

Раціоналізація бібліотечної техніки від незначних дрібниць до основних галузей—це найпотрібніше, найближче завдання бібліотечного будівництва та робітників усіх типів б-к. Різнобій, що до способів техніки пророблення книг, кустарництво треба замінити на сталу уніфікацію технічних методів.

Необмежене, децентралізоване пророблення книжок, що призводить до колосального розпорощення сил і коштів, слід замінити на централізоване пророблення на підставі закріплення мінімуму основних технічних спсобів.

Раціоналізацію треба скерувати трьома напрямками:

- а) в напрямку всереспубліканського масштабу,
- б) в напрямку даної округи,
- в) в напрямку кожної б-ки зокрема.

Без рішучого здійснення у всеукраїнському масштабі низки заходів—республіканська мережа б-к не досягне потрібних наслідків. До числа цих заходів слід віднести: уточнення функцій б-к, розподіл між них праці, централізоване виконання низки галузей техніки, заготовлення масово-штандартного виробництва форм бібліотечної техніки та речей обладнання б-к.

Раціоналізації бібліотечної справи в межах округи можна досягти лише при живій кооперації всіх масових б-к округи (міста та села). Раціоналізацію можна при цих умовах здійснити в формі централізації на колективних основах класифікації, централізованої організації каталогів то що; в формі централізації при Ц. О. Б. книжкових закупок для села та експедиції підготовлених і опрацьованих книжок; у формі взаємного обміну та почергового використання плакатів: диференційного складання реєстрів; розподілу функцій що до обслуговування самоосвіти шляхом взаємного абонементу книжок; шляхом комплектування (виділяючи відділи, що належать значно більшому поповненню в окремих б-ках *).

В межах окремих бібліотек потрібна поступова, але рішуча раціоналізація (в деяких випадках шляхом реорганізації б-к, особливо тих, що мають техніку та методи праці, що склались історично). Треба до краю скоротити певний час на видачу, на підрахунок і т. ін. шляхом критичного встановлення відповідних способів, відмовлення від усяких записів і об'єктів, що їх не можна використати в широкому масштабі.

Треба пристосовувати час функціонування біб-ки до виробничих і побутових умов читачьких кол, що їх повинна обслуговувати біб-ка.

Коли в б-ці є декілька б-рів, треба розподілити працю та змінити функції б-ря на протязі дня,—останнє підвищує продуктивність.

II. Практична частина

До конкретних способів бібліотечної техніки, що їх рекомендується до заведення відповідно типам б-к, слід зазначити: 1) доінвентарне оброблення книжки, 2) інвентарізацію,

---

*) З огляду на те, що питання про раціоналізацію комплектування та принцип визначеного ухилу набуває великого значіння й ще зовсім нове—треба передати його на місце для пророблення.

3) класифікацію, 4) розстановку та топографічні означення, 5) систему каталогів, 6) абонементну систему, 7) систему обліку та звітності, 8) систему техніки в відділах пересувної праці.

Доінвентарне оброблення

Кожна міська б-ка повинна раціоналізувати закупівлю. В цьому розумінні закупівля книжок повинна бути періодична (партіями) й епізодична (для окремих кампаній). Книжки, що їх періодично закуповується, штампується в відповідних місяцях, і безпосередньо з книгарень надсилається за накладними в оправу. Окремого зошиту не заводиться.

Інвентаризація та облік за відділами та мовами

В умовах мінливості штату наших, особливо низових, б-к,—інвентар є потрібним для перевірки та задачі дорученого бібліотекареві книжкового майна.

Потрібний інвентар і для низки довідково-облікових функцій, надто істотних у житті б-ки (довідки про стан книжки, облік статистики, кількісний склад, зростання б-ки і т. ін.).

Організація інвентарю повинна точно відповідати вимогам, що їх до нього подається, та сприяти що найбільшому зберіганню його. В наслідок цього:

а) інвентар треба вести в формі зошитів або книжки, за спрощеною формою для невеликих міських і сільських біб-к;

б) щоб поліпшити ведення та користування інвентарем—об'єм кожної книжки не повинен мати по-над 200 аркушів (до 5000 книжок);

в) інвентар ведеться за методом запису кожної справи під самостійним числом; кожну книжку записується лише на одній сторінці. Дублети відмічається та посторінково підсумовується. Місяця видань на Україні скорочується: Харків—Х; Одеса—О; Київ—К; Дніпропетровск—Д.

Примітка. Для одноманітного ведення інвентарів, УПО має скласти докладну інструкцію *).

Класифікація

Система класифікації в б-ках упорядковує книжки, максимально поліпшує та прискорює працю б-ря. Через це класифікація в наших б-ках, незалежно від їхніх розмірів, дуже потрібна.

*) Форми та інструкції що до вживання їх буде розроблено та видано окремо.

Досвід значної більшості наших б-к переконує, що найдоцільніша класифікація за для масових б-к є децимальна система класифікації.

Примітка 1. УПО повинно як найскорше видати зразкові таблиці з докладною інструкцією класифікації за типами б-к.

Примітка 2. Слід централізувати індексацію книжок, пристосовуючи її до потреб б-к, залежно від типів.

Розстановка та топографічне означення

Система розстановки в бібліотеках набирає великого службового значіння. Розстановка може технічно полегшити керування читачем, підбирання книжок компаніями, відшукання книжок, вживання відкритого доступу.

Все зазначене може задовольнити лише систематична розстановка, ц. т. розміщення книжок за порядком децимальних індексів.

Систематичну розстановку, коли в б-ці є спеціальні бібробітники, слід об'єднати з абетковим розміщенням книжок у відділах за таблицями Кетера.

Примітка 1. Обов'язково видати укр. мовою Кет. табл. з відповідним додатком що до *відшукування* 3-го знаку для значних б-к.

Примітка 2. У сільських бібліотеках, що не мають спеціального бібробітника, вживається спрощеної абеткової розстановки книжок, з ознакою першої літери автора, без таблиць Кетера.

Система каталогів

Організуючи каталоги слід насамперед брати на увагу надзвичайну непопулярність серед малокваліфікованих читачів каталогів узагалі, а, по-друге, основні вимоги, що їх подають до даного виду каталогу як читачі, так і самі бібліотекарі.

Слід також узяти на увагу всю сукупність способів техніки, що з нею можна ув'язати даний каталог.

Організуючи каталоги за типами б-к, величезного значіння слід надати питанню про обов'язковий мінімум каталогів, про черговість складання їх і про відповідність між різними видами каталогів б-ки.

До цього:

А. В місті

а) В державних б-ках до тих систем каталогів, що є, додатково організується предметовий каталог за принципом охоплення робітничого ядра.

б) В центральньо-округових (а рівно і в значних центральньо-робітничих б-ках) бажано організувати:

1. Повний *абетковий каталог*, що виконує переважно технічно-довідкові функції бібліотекареві та обслуговує бібліографічними та топографічними довідками читача.

2. *Систематичний каталог*, що в основному має подвійне значіння: *по-перше* для читача та для б-ря, як бібліографічний засіб *що-до* окремих дисциплін та *що-до* окремих конкретно визначених у децимальній системі класифікації питань і т. інш.; *по-друге*—для б-ря, як довідковий апарат *що-до* характеристики книжкового складу б-ки в цілому і її окремих частин (що має значіння для звітності, для комплектування, для ревізії то-що).

3. Про предметовий каталог див. окрему резолюцію.

Б. Н а с е л і

а) В районних сільських і значних сільських бібліотеках в основному організується систематичний каталог. Поруч із ним можна організувати предметовий каталог.

Примітка 1. В бібліотеках зазначеного типу вживається різних настінних каталогів.

б) В примітивних сільських бібліотеках і хатах-читальнях, що не мають окремого бібліотечного робітника, вживається спрощеного систематичного каталога в формі зошита.

Примітка 2. Відповідно до наявного складу книжок зошит поділяється на декільки відділів (приблизно: 0, 2, 3, 5, 6, 9, белетристика).

Примітка 3. Районова сільська б-ка, оскільки може, постачає сільським б-кам настінні каталоги.

Примітка 4. УПО повинна розробити докладну інструкцію про каталогізацію за типами бібліотек.

Абонементна система в міських бібліотеках

Формуляр складається за звичайною формою; останню слід конкретизувати, вводячи й мнемонічні знаки, що полегшують та прискорюють угруповання читачів при обліку та звітності.

Треба твердо встановити характер запису в формулярах (читачів і книжок) при умовах *керівництва читанням і при відсутності його*.

Формуляри книжок слід використовувати з індикаторською метою.

Примітка. Потрібно дослідче пророблення питання *що до системи розстановки формулярів книг*.

У значних читальнях на читача складається статистичну картку й видається квитка, що його використовується при видачі літератури та газет.

Коли є спеціальний робітник, вживається двох-карткової системи. Розстановка формулярів за порядком чисел.

Примітка. В невеликих бібліотеках можна вживати тільки формуляра читача.

Коли нема спеціального робітника — вживається спрощеної абонементної системи в формі абеткової книжки (зошита) з забірною сторінкою кожного передплатника.

Система обліку та звітності

Досі облік роботи та звітності в бібліотеках перебуває в дуже невпорядкованім стані. Потрібні рішучі заходи в справі організації обліку та звітності відповідно типам бібліотек.

Звітність бібліотек перед відповідними органами та організаціями будується на обліку. Як принцип, треба брати на облік лише те, що можна в широкому масштабі узагальнити й використати в інтересах біб. роботи в цілому і в роботі бібліотек даного типу.

Як загальне явище, треба завести, щоб бібліотеки всіх типів, починаючи з державних до великих сільських (зі спеціальними робітниками), подають відчити за спеціальною формою раз на рік, при чому:

а) Бібліотеки при сільбудах без спеціального робітника — відомості про бібліотечну роботу подають до райсільцентру в формі загальної відчитності про роботу сільбуда.

б) Районово-сільські та сільські бібліотеки з спец. робітником подають відчит за спеціальною формою до Окр. П. О. При цьому сільські бібліотеки надсилають копію до бібліотеки сільбуда при Райсільцентрі.

в) Треба погодити з УЦСПС питання про подання клубними та профспілковими бібліотеками звітності до Окр. політосвіти.

г) Центр. Округова Бібліотека раз на рік подає через Окр. П. О. до біб. підвідділу УПО звіт про свою безпосередню і керовничу роботу в окрузі.

д) Державні бібліотеки подають звіти порядком, передбаченим окремим положенням.

Примітка. Крім річних звітів усі бібліотеки подають ще один раз на рік інформаційні звідки, що повинні давати основні відомості з мінімумом цифрових даних.

е) Статистичні дані про поточну діяльність бібліотек береться з форм обліку кожного дня.

Характер політосвітної роботи, рух передплатників і розподіл їх по окремих групівках складається на підставі інших матеріалів (хронологічна реєстрація, формуляри передплатників то що).

ж) Вимоги читачів по соц. групах, як принцип, береться на облік за виборчим методом.

з) Для науково-дослідницької мети в окремих найхарактерніших бібліотеках України ведеться вичерплюючий поточний облік відвідування, читаємости то що.

Примітка: УПО повинно заготовити одноманітні форми обліку та звіту та розіслати їх для обов'язкового вживання на місцях.

Предметовий каталог і методи його організації

(Резолюція на доповіді т.т. Баліка й Боровича)

Завдання предметового каталогу, через великі труднощі й невміння малопідготованого читача користуватися самої стійно та безпосередньо наявними видами каталога, є такі: а) безпосередня допомога читачеві, що до орієнтовки в літературі, особливо в справі самоосвіти читача; б) рекомендаційно-консультаційні функції; в) допомога українізації (розуміючи під українізацією не тільки знання мови, але й краєзнавче вивчення УСРР, особливо виробничих сил республіки).

Потребу в предметовому каталозі диктують не лише його велика приступність для нових мас читачів і не лише його рекомендаційні функції. Предметовий каталог у рівній мірі потрібний і підготованому читачеві й науковому робітникові: з одного боку сучасний стан науки з її великою деталізацією постійно вимагає бібліографічного матеріалу на дане конкретне питання, з другого— всі наявні класифікаційні поділи не задовольняють, бо: а) надто умовні, ідеологічно не придатні та швидко застарюються; б) зовсім не відбивають сучасного стану наукових знань і в) не дають швидкої і точної відповіді на запитання.

Предметовий каталог є найеластичнішим і найвдалішим способом максимального використання літератури певного предмету й наближення книги до читача.

Предметовий каталог організується за принципом розподілу в першу чергу книжок робочого ядра бібліотеки на відповідні рубрики, протилежно тенденції деяких бібробітників організувати предметовий каталог за принципом розподілу на рубрики всіх книг бібліотеки. У невеликих бібліотеках (2000-3000 книжок) робоче ядро бібліотеки іноді цілком відповідає наявності книжок. У них розроблення всіх книг бібліотеки треба вважати за найближче завдання.

Відповідно з цим, предметові рубрики заводиться не від випадку до випадку, а планово й систематично, за допомогою не самих тільки книжок, що їх обробляється, але й раніш складених, орієнтовочних списків мінімуму рубрик.

Слід погодити та об'єднати наявні правила що до складання предметового каталогу, вважаючи на різні типи бібліотек; для різної бібліотеки й для різного читача вимагається предметового каталогу різного розміру.

Перший список рубрик може бути лише як орієнтовочний та зразковий, а зовсім не остаточний і обов'язковий; втиснення всього книжкового змісту в раніше затверджені рубрики—надзвичайно шкідливе.

Орієнтовочного покажчика, індивідуалізуючи його за типами бібліотек, треба скласти так:

- а) для низової масової бібліотеки—найдокладніший;
- б) для Округової—центральної та для подібної їй, а рівно для держбібліотеки, орієнтовочний покажчик повинен охоплювати та давати приклад розроблення 2-3 найзначніших питань із різних галузей знання; він повинен дати не стільки докладний список рубрик, оскільки схему цих рубрик та зазначити напрямок рубрикації (в кожному питанні).

Складати орієнтовочні покажчики предметових рубрик слід на підставі спеціально підібраної літератури, що відповідає всім вимогам комплектування робочого ядра бібліотек України.

Разроблюючи предметовий каталог, треба звернути увагу на те, щоб передати зміст книги тими небагатьма вдарними словами, що для книжок найхарактерніші. Намічення основних думок, ударних слів, вибір широких і вузьких думок повинні відповідати: а) фахові установи, де працює бібліотека; б) типові бібліотеки та в) особливостям читачів, що їх бібліотека обслуговує. Стиснення та поширення рубрик, заведення нових,—усе має залежати не тільки від титульної сторінки або оглаву книжки, але й від зазначених трьох прикмет.

Організуючи предметовий каталог, особливо старанно слід рубрикувати, в бібліотеках усіх типів, видання мішаного характеру: періодичні видання, збірки, зібрання творів. Що до відділів, розділів, параграфів та інш. спеціальних курсів, підручників, читанок то-що, то їх каталогізується рівнобіжно з книгами без особливого дріблення.

Слід виразно розмежовувати предметовий каталог від тематичних покажчиків. Ці покажчики дуже легко складати за предметовими рубриками; вони придатні до конкретних випадків, можуть бути додатком до предметового каталогу, але його не замінюють.

Складаючи предметового каталога, зовсім не треба нищити наявні каталоги, оскільки робота над предметовим каталогом є поступова й не зразу вичерпує книжковий склад бібліотеки.

При предметовому каталозі складається покажчика, що об'єднує окремі рубрики. Але цього покажчика не слід складати за принципом систематики; він служить для практичних завдань праці читачевої. Об'єднані рубрики також складається за абеткою.

На всіх семінарах, курсах для перепідготовки бібліотекарів то що, треба широко пропагандувати й серйозно практично проробляти питання предметового каталогу. Але заводити предметові каталоги рекомендується лише тим бібліотекам, де є досить кваліфікованих бібліотекарів.

Вилучення антирадянської літератури

(Резолюція на доповідь т. Латинського)

Капіталізм у свою систему крім насилля включає так само й моральний вплив на визискувані маси, щоб зберегти капітал, спосіб виробництва і державну систему.

Одне з могутніх знарядь впливу на широкі маси за капіталізму—це друк, що видає переважно те, що сприяє, крім економічного, й політичному поневоленню мас.

Буржуазія колишньої Російської імперії так само розуміла й ураховувала місце друку в капіталістичній системі, і на російському ринку було повно її літератури, а в бібліотеках було повно ідеологічно-шкідливих для робітничої класи видань; разом з тим не давано виявляти в друкованій жодній вільній думки інших класів.

Жовтнева революція, що видерла з рук буржуазії політичну владу, передала до рук робітничої класи й засоби ідеологічного впливу на маси—друк.

Разом із цим, російський капіталізм лишив велику спадщину ідеологічно шкідливої літератури, що розкидана ще й досі по багатьох книгозбірнях.

Україна, що перейшла через цілу низку змін влади за часів громадянської війни, крім старої ідеологічно-шкідливої літератури, одержала в спадок ще й національно-шовіністичну й контр-революційну літературу, що й понині лежить по багатьох книгозбірнях, переважно в районах і на селі.

Умови праці за часів військового комунізму не давали змоги працювати в справі вилучення шкідливої літератури.

Те, що наш союз перейшов на мирні рейки, поставило на весь зріст питання про те, щоб забрати з ринку й, головним чином, із книгозбірень непотрібну й шкідливу літературу.

Складність роботи характеризується тим фактом, що, з одного боку, треба зберегти все цінне, що сприятиме дальшому культурному зростанню робітничої класи, а з другого—вилучити всю літературу, що шкідливо впливає на класову самосвідомість широких мас, літературу, що розпалює національну боротьбу, релігійний фанатизм, макулатуру то-що.

Складність роботи в справі вилучення вимагає продуманого, обережного підходу до кожної книги, що її проглядається.

В основному, в справі того, чи заборонити, чи дозволити до читання книгу, керуються списками забороненої й дозволеної літератури, що їх складається заздалегідь, але, маючи на увазі, що систему списків ще далеко не впорядковано й що нині вони ще не охоплюють усю стару літературу, допомагати в справі вилучення так само може, яко керуючий і допоміжний матеріял, інструкція НКО, що в свій час надіслана місцям.

Не заперечуючи проти того, щоб так і надалі підходити до цієї справи, слід, проте, зауважити, що на місцях зроблено цілу низку великих помилок, що до них призводить випадковий склад комісій та неухвалене відношення до них з боку місцевих органів політосвіти й бібліотечних робітників.

Щоб у майбутньому уникнути помилок у справі вилучення, крім уважного підбору комісій, треба й на бібліотечним робітникам звернути більшу увагу, активно допомогати комісіям у справі вилучення шкідливої літератури та брати участь у них.

Щоб зовсім вибрати з книгозбірень шкідливу літературу, вважати за потрібне прискорити перегляд їх, і вилучення закінчити 1927 року—це термін найпізніший.

На підставі зазначеного терміну, політосвітам виробити конкретні плани й зазначити термін закінчення работ що до вилучення й повідомити про це Управління Політосвіти.

Так само вважати за потрібне, щоб політосвіти виявили число книгозбірень, що їх досі не переглянено, й відомості про це надіслали до Управління Політосвіти.

Щоб надалі роботу провадилося планово, треба оголосити в одному з видань НКО списки забороненої центральними органами в справах друку літератури.

В царині техніки вилучення треба уникати засмічування списків літературою не дуже шкідливою, але вже застарілою або просто такою, що її примірник старий і подертий уже; це бо роблять за спеціальними дефектними актами відповідні комісії.

Так само важливо для того, щоб правильно судити про списки в центрі, як слід заповняти всі графи форми виробленого списку літератури, що належить до вилучення, з мотивами вилучення того чи іншого видання.

Треба домогатися, щоб місцеві комісії вчасно на дсилали списки до Укрліту, бо це прискорить роботу що до вилучення й дасть змогу закінчити її до зазначеного строку.

В справі керування вилученням шкідливої літератури вважати за потрібне, щоб Управління Політосвіти взяло

більшу участь у безпосередньому перегляді та складанні списків, виділивши для цього спеціальних осіб.

Беручи на увагу, що робота, розпочата в справі складання списків Центральною комісією, гальмується за відсутністю спецасигнувань і оплачування спеціальних політредакторів, вважати за потрібне порушити перед колегією НКО питання про асигнування спеціальних коштів на цю справу.

Положення про військову роботу бібліотек робочих клубів і сельбудів

Завдання і зміст роботи

Проведення військової пропаганди серед своїх читачів і околицького населення є обов'язок усіх бібліотек робітничих клубів і сельбудів. Розгортаючи активну роботу в цьому напрямку, бібліотеки повинні:

а) Вести постійне пояснення завдань військового будівництва й оборони країни.

б) Допомогати поширенню військово-технічних знань і розвитку військової роботи серед широких робітничо-селянських мас.

в) Брати активну участь у всіх військово-політичних кампаніях (роковини Червоної армії, терформування, призов, збори терчастин і допризвників).

Форми й методи роботи

Щоб здійснити вищезазначені завдання, бібліотеки розгортають роботу з військовою книгою і газетою, використовуючи всі форми бібліотечної активності, зокрема:

а) Рекомендують військову літературу, видаючи книги читачам, особливо червоноармійцям-перемінникам, допризвникам і комполітскладові терчастин і запасу.

б) Популяризують військову літературу в наочних формах пропаганди книги, використовуючи всі можливі в умовах бібліотеки форми її (плакат, реєстр, гасло), намагаючись особливо широко розгорнути цю роботу під час переведення військово-політичних кампаній серед населення.

в) Улаштовують вистави військово-політичної літератури, організуючи активну роботу біля виставок.

г) Організують голосні читки червоноармійських газет, військових журналів і популярної військової літератури.

д) Включають матеріали що до пропаганди військової книги в масову роботу, що її провадиться в робітничому клубі та сельбуді.

е) Обслуговують літературою роботу гуртків військо-
вих знань, військово-стрілецьких гуртків, місцеві філії ВНС і
масову військову роботу.

ж) Популяризують військові книги через стінну та живу
газету.

з) Проводять довідну роботу в справах військового бу-
дівництва (порядок і строк служби, пільги червоноармійцям,
правила вступу до ВУЗ'ів).

Просунення військової літератури треба ґрунтувати на
розвитку інтересів читачів до питань військового будівництва
та життя Червоної армії. Через це в роботі з військовою
книгою в першу чергу треба просувати художню літературу
з історії громадянської війни й Червоної армії і розбуджуючи
в такий спосіб інтерес до військових питань серед робітниче-
селянської молоді, просувати потім популярну військово-
політичну й військово-технічну літературу й у контакт з клубом
чи сельбудом закріпляти цей інтерес формами й методами
клубної роботи (гуртки військових знань, стрілецькі та спор-
тивні гуртки, робота в військовому кутку то що).

Організація військового відділу бібліотеки

Відділ військової літератури при всіх бібліотеках робо-
чих клубів і сельбудів входить органічно, як складова ча-
стина, до загального книжкового фонду бібліотеки, не
виділяючись в окрему військову бібліотеку при військовому
кутку.

Поповнення військового відділу новими книжками про-
водиться з загальних коштів клубу та сельбуду на поповнення
бібліотеки літературою. Залежно від наявності військової
літератури й співвідношення військового відділу до загальної
кількості книжок, кожна бібліотека повинна призначити й за-
кріпити певний відсоток коштів на купівлю військової літе-
ратури та передплату військових газет і журналів.

Усю роботу з військовою книгою в бібліотеці провадиться
за керівництвом завідувача бібліотеки, що цілком відповідає
за організацію військового відділу й роботу з військовою
книгою своєї бібліотеки. Для підготовки бібліотекарів до ро-
боти з військовою книгою, в організації по перепідготовці
бібробітників (біб. об'єднання, семінари, курси—з'їзди) треба
завести вивчення військової книги й пророблення питань
змісту, форм і методів роботи з нею.

У роботі з військовою книгою завідувач бібліотеки
повинен спиратися на найактивніших червоноармійців пе-
ремінників і допризвників. Отже, треба звернути більшу
увагу на найбільше охоплення змінного складу терчастин
і допризвників і утворення активу з них. Для обліку їх у

формулярах читачів робиться помітку про відношення читача до військової повинності (допрививник, червоноармієць-перемінник, комсклад запасу то що).

На допомогу завідувачеві бібліотеки правління клубу чи сельбуду може виділити постійного робітника з активних червоноармійців-перемінників, змінного або запасного комскладу, що й провадить цю роботу порядком громадського обов'язку.

Зв'язок бібліотеки з військовою частиною

Для кращої організації військової роботи бібліотека наладжує і підтримує постійний організаційний і ідейний зв'язок із бібліотекою і клубом найближчої військової частини, одержуючи від неї практичні вказівки й допомогу що до військово-політичної роботи, яку провадить бібліотека. Допомога військових частин роботі бібліотеки може виявлятися:

а) У сумісному складанні планів військової роботи бібліотеки й проробленні питань змісту й методів військової роботи.

б) В інструктуванні що до організації і класифікації військового відділу бібліотеки.

в) В сумісному вивченні військової літератури й складанні рекомендаційних списків що до окремих питань роботи.

г) В допомозі довідочній роботі бібліотеки в справах військового будівництва.

д) В допомозі що до вибору військової літератури для поповнення бібліотеки й передплачування газет і журналів.

е) В участі активу військової частини в переведенні масової пропаганди книги в робочому клубі й сельбуді.

Робота державних і громадських видавництв у справі видання масової літератури

(Резолюція на доповідь т. Річицького)

Заслухавши доповідь ДВУ і ухвалюючи всі його основні тези, З'їзд разом із тим констатує, що:

Стан з дитлітературою українською мовою є катастрофічний; тимчасом, як діти, що навчаються в українській школі, вимагають виключно книги українською мовою, українські видавництва не видають достатньої кількості книг для дітей.

З'їзд вважає за конче потрібне збільшити діяльність комісії в справах дитячого читання при ДВУ й ввести до її складу бібліотекарів.

В такому самому тяжкому стані перебуває і питання про нацменлітературу, що її недостатність у значній мірі заважає роботі в справі обслуговування нацменшостей.

Треба, щоб ДВУ забезпечило видання потрібної кількості нацменлітератури мовами: польською, єврейською, німецькою, болгарською і грецькою.

Головополітосвіті АМСРР треба звернути серйозну увагу на поширення видання масових книг молдаванською мовою.

Стан із масовою літературою як для села, так і для міста також незадовольняє.

Треба типізувати цю літературу що до села та робітничих районів.

Треба звернути увагу видавництва „Український робітник“, щоб збільшити видання літератури для робітничих районів українською мовою.

Зокрема, що до села, треба видавати сільсько-господарську літературу не лише брошурного типу, але й типу середнього, орієнтуючися на певні теми та розраховуючи на сільський актив.

З цілої низки окремих галузей сільського господарства треба збільшити видання відповідної літератури й зокрема— про інтенсивні культури, машинізацію сільського господарства та скотарство.

Треба також збільшити видання масової літератури з полового питання.

Видаючи масову літературу для села, треба відкидати назву „бібліотека селянина“ то що, бо це відштовхує багатьох селян від читання такої літератури.

Катастрофічний стан із літературою для малописьменного вимагає звернути увагу УПО на це явище.

В галузі художньої літератури з'їзд вимагає видання переважно (як змістом, так і формою викладу) — приступних масовому читачеві книг.

З'їзд вважає за конче потрібне видання та перевидання українських класиків з потрібними купюрами що до масової літератури.

Треба звернути увагу періодсектору ДВУ на неакуратність випуску, та запізнення розповсюдження на місця періодичної літератури.

Всі укр. видавництва повинні взяти активнішу участь у роботі що до вивчення інтересів читачтва.

Лише міцний зв'язок видавництва із політосвітробітниками й особливо з бібробітниками як у центрі, так і на місцях може забезпечити певну організацію вивчення читача.

Українським видавництвам слід звернути велику увагу на випуск картографічних видань, що повинні бути розраховані на широку масу читачів, порадників для читання укр. газет, портретів і особливо плакатів для самоосвіти, що повинні бути розроблені УПО й продаватися в супроводі з комплектами відповідної літератури.

В торговельних апаратах українських видавництв здебільшого бракує досить кваліфікованих робітників, що занадто заважає підбору літератури та перешкоджає широкому розповсюдженню її, особливо на периферії.

З'їзд вважає за найкращий спосіб, щоб усунути ці хиби, організацію спеціального Укр. Акц. Т-ва для розповсюдження книжки на селі за типом товариства „Книга — деревне“, що вже існує в РСФРР.

Разом із цим, видавництву „Книгоспілка“ належить зміцнити свою книготорговельну роботу в справі обслуговування села через низову кооперацію.

Значне збільшення цін на книги українською мовою перешкоджає розповсюдженню їх. (Особливо це відбивається на белетристиці, що в руках бібліотекаря є одним з найкращих способів українізації біброботи).

З'їзд обстоює негайне здешевлення книги й одночасно вважає за цілком зайве й навіть шкідливе хоч які знижки, що призводять серед книготорговельних органів до нездорової конкуренції.

За рахунок знижки треба перевести загальне здешевлення книги.

До загального здешевлення книжок або в крайньому разі до початку нового операційного року З'їзд вважає за конче потрібне залишити попередні умови продажу книжок бібліотекам, але з умовою централізованої купівлі через бази ОкрПо.

Невиконання цього довело-б до повного зриву книгопостачання бібліотекам, особливо сільським, в середині року та надзвичайно важко відбилося-б на бібліотечній справі.

З'їзд звертається до всіх бібробітників України з закликом поширити роботу що до просунення української книги в маси, бо багатько біб-к, ще й досі не зважили як слід великого значіння українізації бібліотечної справи.

Статут державної біб-ки

(Резолюція на доповідь т. Вулмана)

Заслухавши повідомлення про „Матеріали до статуту державних бібліотек“, з'їзд ухвалив передати їх, разом із усіма висловленими учасниками секції зауваженнями до УПО, для вироблення положення про Державні біб-ки УСРР. На підставі останнього, кожній Державній бібліотеці доручається розробити проєкта свого індивідуального статуту, що має бути поданий на затвердження Наркомосвіти.

Бібліографічна робота державних бібліотек

(Резолюція на доповідь т. Боровича)

Державні бібліотеки є одним із центрів бібліографічної роботи країни. Вони не тільки збирають книжкові багатства, але й розробляють їх для найбільшої популяризації знання.

Державні бібліотеки універсального типу провадять бібліографію всіх наук, максимально використовуючи при цьому роботи бібліотек спеціальних (технічних, медичних, педагогічних то-що).

Для здійснення своїх завдань, Держбібліотеки:

- а) обслуговують окремого читача бібліографічним матеріалом з усіх галузей знання;
- б) обслуговують державні, професійні, партійні й інші організації підбором бібліографічного матеріалу;
- в) працюють, як консультаційно-довідні центри для округових бібліотек і установ, що їх для цього прикріплюється до тієї чи іншої Державної бібліотеки;
- г) всіляко допомагають установам і особам у справі самоосвіти.

Для доцільної організації бібліографічної роботи Державні бібліотеки утворюють: а) консультаційно-бібліографічний відділ із відповідними каталогами, покажчиками та списками; допоміжну робочу бібліотеку, де концентрують усю бібліографічну літературу, а також усі довідничники, покажчики, програми, підручники то що.

Державні бібліотеки використовують свою бібліографічну роботу в таких формах:

а) систематичне надсилання бібліографічних списків до центральних округових бібліотек, а також видання окремих аркушків, безпосередньо для читача;

б) планове листування з бібліотеками своєї периферії;

в) систематичне, організоване використання творів періодичного друку—газет і часописів—для вміщення бібліографічних списків і покажчиків;

г) друкування самостійних списків книг із окремих питань та покажчиків;

д) словесна й писана консультація окремих читачів. Консультація ця допомагає читачеві, підводить його до книг, наводить на матеріал, але сама не робить безпосередніх вишукань, не працює науково за свого читача;

е) улаштування бібліографічних вечірок, що знайомлять читача не тільки зі всією новою літературою, але й зі всіма питаннями та проблемами, що знову виникають;

ж) улаштування виставок книг, не тільки в помешканні бібліотеки, але й на з'їздах, зібраннях, дискусіях то-що;

з) можливе використання новіших методів пропаганди: світлові списки книжок, оповіщення по радіо про нові книжки (щотижневий півгодинний абонемент на радіостанції), вуличні світлові реклами найкращих новин із короткими анотаціями то-що.

Крім зазначених бібліографічних робіт, Державні бібліотеки: а) провадять в міру реальної можливості науководослідчу роботу в галузі бібліотекознавства та книгознавства, всемірно використовуючи для цього свій практичний бібліотечний досвід і книжкові фонди, б) видають свої праці.

Про завдання кабінетів марксизму-ленінізму

(Резолюція на доповідь т. Розанова)

Досвід великої нашої пролетарської революції, що виявив реальні перспективи будівництва нового, соціалістичного суспільства, цілком виправдав теоретичні й практичні принципи марксизму-ленінізму, виявивши одночасно його найбагатший і багатобічний ідейний зміст.

Звідси—природньо, що теоретичне розуміння великого процесу сучасного соціального будівництва неможливе без оволодіння тими ідейними скарбами, що їх ми зevamo марксизмом-ленінізмом.

Одним із способів активного й плідного поширення ідей марксизму-ленінізму, без сумніву, можуть бути де-які методи бібліотечної роботи, що повинні зробитись основою діяльності спеціально для поширення мережі кабінетів марксизму-ленінізму.

Ця специфічна методологія роботи кабінетів марксизму-ленінізму повинна передовсім виявити такий кількісний підбір і такий стан оброблення марксизму-ленінської літератури, що давала-б можливість представникам різної кваліфікації мати в цих кабінетах ідеологічну й бібліографічну підвалину в справі поглибленого ознайомлення з суттю марксизму-ленінізму.

Ці основні завдання: а) найповніше комплектування, б) уважний ідеологічно-бібліографічний аналіз і в) відповідне керівництво інтересами читача, а також інструктування інших бібліотечних установ по лінії роботи з марксієвсько-ленінською книгою,—можна здійснити тільки в таких умовах: а) коли кабінети буде засновано лише при великих державних бібліотеках, що мають достатню книжкову базу, б) коли самі кабінети буде виділено в самостійно-організовану одиницю, забезпечену спеціальним кваліфікованим штатом і спеціальним твердим бюджетовим асигнуванням (звичайно, в складі даної бібліотеки).

Фонд кабінету принципово повинен охоплювати лише основну літературу з історії і теорії марксизму-ленінізму й близько з ним зв'язаних проблем. Лише залежно від кон-

---

кредитних умов тієї чи іншої бібліотеки (кошти, присутність старих фондів то що), фонд кабінету можна поширювати за рахунок включення іншої другорядної літератури.

Каталог кабінету, навпаки, не можна обмежувати лише його готовим фондом, але треба в найвичерпуючий спосіб облічити відповідну літературу не тільки даної бібліотеки, але в міру можливості літературу, що є взагалі в даному місці.

Отже, каталог кабінету треба складати так, щоб він був центральним довідним каталогом у даній галузі.

В інтересах як найширшого вивчення і використання літературних багатств, а також їх максимального наближення до маси читачів, каталоги треба складати головним чином за принципом найбільш сторонньої предметизації і бібліографічної анотації.

Як загальне правило, працю кабінетів марксизму-ленінізму провадиться в тісному контакті з пропагандистськими органами місцевого партійного комітету й інш. науковими центрами марксистської думки.

Для підвищення марксистської кваліфікації бібліотечних робітників, при кабінетах марксизму-ленінізму треба організувати гуртки для вивчення марксистсько-ленінської літератури; для таких гуртків кабінети є своєрідними бібліографічними лабораторіями.

Кабінети марксизму-ленінізму повинні бути ідеологічно-керівничими центрами найближчих округових біб-к у їхній праці з марксистською книгою.

Така ідеологічно-керівнича робота кабінетів марксизму-ленінізму повинна виявлятися в постачанні відповідним округовим біб-кам дубльованих каталогів що до найактуальніших питань, у складанні рекомендаційних списків книжок, що вийшли з друку, в виїздах робітників кабінетів марксизму-ленінізму на місця для живого інструктування та в інших подібних формах зв'язку.

Примітка. На підставі ухваленої резолюції та пропозицій учасників наради УПО належить скласти положення про кабінети марксизму-ленінізму.

Бібліотеки для дітей і юнацтва

(Резолюція на доповідь т. Марголіної)

Останнім часом помітно значне підвищення державної та громадської своєрідної зацікавленості в галузі бібліотечної роботи з дітьми.

Сумарні статистичні відомості, що ми маємо про спеціальні установи цієї галузі—дитячі книгозбірні—кажуть, про певний, але ще далекий до фактичної потреби їхній зріст і розвиток.

Основну увагу що до бібліотечної роботи серед дітей і юнацтва треба зосередити:

а) На потребі відокремити біброботу серед дітей від роботи серед дорослих, через деякі різниці форм і методів роботи, що їх обумовлено різницею що-до віку читачів.

б) На прагненні вплинути через книжки на дитину так у напрямку колективістичного виховання, як і в інтересах збудження в дитині творчого таланту.

в) На потребі розвивати з раннього віку звичку користуватися книгами, уміння орієнтуватися в книжках і прикладати їх до життя.

З цих положень виходить:

а) Як принцип, не допускати дітей до відвідування загальних бібліотек; сконцентрувати роботу з дітьми в дитячих відділах, філіях і самостійних дитячих бібліотеках.

б) Збільшити поширення і поліпшення дитячих відділів бібліотек. Поширити при цих самих умовах, охоплення підлітків; разом із тим, як принцип, треба поступово звільнити дитячу біб-ку від роботи з дітьми, що не володіють технікою читання, і передати їх відповідним установам.

в) Поглибити розуміння самими бібробітниками значіння навчання методики читання (раціонального читання) і ролі розвитку активності, та самостійності читача в справі вибору собі матеріялу до читання.

Термін „дитяча бібліотека“ тепер уже не має простого звичайного розуміння; нині ми маємо багато типів та видів дитячих бібліотек, що часто-густо вже важко об'єднати під загальною назвою, і силу найрізноманітніших форм праці.

Залежно від того, чи є дитяча бібліотека установою самостійного значіння, чи допоміжного (шкільна, клубна), вона провадить або широко розгорнену працю, або тільки вузьку, часткову.

Організація тієї чи іншої дитячої бібліотеки залежить від її мети:

а) Дитячі бібліотеки наукового типу („Показкова книгозбірня дитячого читання“ в Ленінграді, „Відділ дитячого читання при інституті методів позашкільної освіти“ в Москві то що); б) цілком практичні (дитячі відділи бібліотек) і в) мішаного типу (центральні дитячі бібліотеки).

Все-ж кожна бібліотечна праця з дітьми, хоч де-б її провадилось, і хоч її яких-би форм надавалося, для успішного розвитку потребує наявності обов'язково трьох елементів:

а) наявність спеціального, достатнього своїм охопленням для даного типу бібліотеки, книжкового складу (література спеціально дитяча й література загального характеру, що її можуть використати діти та підлітки);

б) наявність спеціального читача;

в) наявність бібліотекарів із спеціальною й педагогічною освітою.

Внутрішня організація дитячої бібліотеки в цілому має величезне значіння в справі формування читача. Найбільших наслідків що до впливу на утворення в читачах звичок та смаку, вміння орієнтуватися в книжках, найбільшого оволодіння читачем, дає розгорнена дитяча бібліотека (самостійна дитяча бібліотека або філія загальної бібліотеки) тобто бібліотека для дітей та юнацтва, яка об'єднує ті бібліотечні форми, що доповнюють та поглиблюють одна одну.

За такі форми треба вважати: абонемент, читальню, довідково-консультаційний відділ для дітей, низку підсобних інституцій (години творчих оповідань, читальні для голосного читання, гуртки то-що).

В кожній дитячій бібліотеці конче потрібна ув'язка всіх частин, а також координація та єдність цілевої установки, організації і форм праці з методами праці. В зв'язку з цим, потрібно оформлення основних видів дитячих бібліотек.

Методи й засоби праці, яких вживають в сучасний момент по бібліотеках, ідуть трьома шляхами:

а) формування звичок читачів, вплив на попит, на вміння орієнтуватися в книжкових скарбах, планове й систематичне читання (виставки, консультаційна праця, бібліотечні уроки то-що);

б) просовування й рекомендація, як цілих відділів, так і окремих книжок (години оповідань, читання в голос, плакат, система каталогів);

в) проробка прочитаного, словесне відображення, бесіда, конкретизація малюнками, моделями, зарисами, то-що (дитяча творчість).

Наукова дослідча праця провадиться дитячими бібліотеками різного типу в різному напрямкові.

Об'єкти вивчення та дослідження:

а) книга (бібліографічна праця);

б) дитина (вивчення дитини-читача);

в) дитяча бібліотека та її типи (розроблення методики організації);

г) бібліотечна праця з дітьми (вивчення методів бібліотечної праці з дітьми).

Потрібно шляхом взаємного представництва здійснювати тісний зв'язок дитячої бібліотеки зі школою, бюро Ю. Л. та іншими дитячими організаціями та установами. Крім того потрібно проведення дитячими бібліотеками роботи по ознайомленню широких кол суспільства з дитячою літературою й питаннями дитячого читання: педагогів, бібліотекарів, письменників, керівників дитячого руху та інш. (спільне розглядання програм по лінії проробки та підбору літератури, спеціальне довідково-консультаційне бюро, вечірки дитячої книги то-що).

Роля й значіння дитячої бібліотеки, а також ті внутрішні можливості, що вона в собі ховає, можуть виявитись тільки тоді, коли дитячі бібліотеки будуть поставлені у відповідні умови. Розвиток наших дитячих бібліотек мусить іти шляхом:

а) кількісного зросту—охоплення всього дитячого населення шляхом поширення мережі та використання всіх бібліотечних форм (абонемент індивідуальний, колективний, пересувний, масова читальня то-що);

б) якісного зросту—нормалізація пропускнув можливості дитячих бібліотек, підготовка робітників-фахівців, оформлення науково-дослідчої праці в галузі дитячих бібліотек.

Розповідання в бібліотечній роботі серед дітей і підлітків

(Резолюція на доповідь т. Бер.)

Розповідання, як особливий метод живого слова, слід широко використовувати в роботі серед дітей для соціального й естетичного виховання дитини, розвитку та збагачення мови.

Розповідання в біброботі, крім свого безпосереднього вищехарактеризованого значіння, є й методом пропаганди та наближення книги до читача.

Розповідання, як фактор соціального виховання слід провадити, не тільки в бібліотеці, але також і по-за стінами бібліотеки, а саме на вулиці, в дитячих майданах, серед безпритульних, а в селах по різних місцях, де збираються діти. При цьому розповідання використовується, як організаційний засіб.

Політосвіті повинні взяти на себе завдання просунути розповідання в дитячі маси (по-за стінами бібліотеки), використовуючи для цього кадри оповідачів, що є на місцях і вживаючи заходів, щоб поповнити їх.

Матеріал розповідання обумовлюється конкретно накресленим завданням, віком і соціальним станом аудиторії; його береться з галузі наукової, красного письменства, періодичної преси й інших джерел.

Примітка. Складаючи конкретний репертуар, не слід занедбувати позитивної ролі гумору для дітей різного віку.

Розповідання на різні теми може бути систематичне й епізодичне.

До кожного розповідання слід готуватися. В основному підготовка полягає в технічній і художній обробленні твору (його засвоєння та пророблення аж до перероблення в деяких випадках фабули, мови твору).

Методом поглиблення оповідання можуть бути бесіди, малювання, гра, драматизація то що.

Розповідання може бути використано, як спосіб вивчення дитячої аудиторії шляхом обліку як діти реагують на оповідання, і впливу його на слухачів.

Ідею розповідання треба на Україні широко популяризувати.

Щоб утворити кадри оповідачів, розповідання слід завести, як окремий предмет в ІНО (факульт. політосвіти та на семінарах). При центральних бібліотеках бажана організація гуртків розповідань.

Слід видати відповідні методичні та репертуарні підручники, особливо українською мовою і в першу чергу для села.

Примітка. Комплектуючи сільські бібліотеки, слід придбати для них, принаймні, мінімальні підручники розповідання.

Бібліотечні об'єднання

(Резолюція на доповідь т. Когана)

За останній час розуміння потреби та життєвості ідеї бібоб'єднання просякло глибоко в маси бібробітників. Бібоб'єднання, що виникли після Жовтневої революції, виразно відрізняються від дореволюційних товариств бібліотекарів.

Мета та завдання бібліотечних об'єднань як виробничих нарад є такі-о:

а) об'єднання окремих бібліотечних сил у єдиний міцний колектив на підвалинах товариських; б) колективне пророблення всіх організаційних і методичних питань бібліотечної справи, вивчення бібліотечного побуту та виробництва; в) колективна організація дослідів у галузі бібліотечної політосвітроботи (керування читанням, вивчення читачів то-що); г) перепідготовка бібліотечних робітників під загальним керівництвом політосвіт.

Характер праці бібліотечних об'єднань переважно практичний.

Бібліотечні об'єднання повинні бути тісно зв'язані з якимсь організаційним центром. Без цього зв'язку повстає загроза зробитися шаблонними дореволюційними бібліотечними товариствами. Кабінет політосвітробітника, а де його немає,—Центр. Окр. Біб-ка і є саме такий центр організації для бібліотечних об'єднань.

Склад бібліотечних об'єднань повинен охопити усіх без винятку бібліотечних робітників даного міста. Участь у роботах бібоб'єднання, як у організації громадській, повинна бути цілком добровільна, без членства. Різноманітність інтересів різних бібліотекарських груп цілком може задовольнитись організацією секцій і підсекцій у бібліотечному об'єднанні.

Будування бібліотечних об'єднань. Коли в місті є багацько бібліотечних робітників, що до цього працюють у бібліотеках різного типу (наукових, політосвітніх, профспілкових, військових то що), бібліотечне об'єднання розподіляється на секції. Практика бібліотечних об'єднань виявила, що секції, звичайно, виділяються в трьох напрямках: а) за об'єктом праці (на-

---

приклад, самоосвітньої праці, методики праці, праці серед дітей, пересувної праці то що); б) характером праці (секція наукових бібліотек, секція клубних бібліотек то що); в) національною ознакою (секція єврейська, німецька то що). Такого роду розподіл виявив, що найдоцільнішою є лише організація секцій за об'єктом праці, за винятком дитячих бібліотек, що мають окрему секцію. В самій-же секції можна утворити підсекції за принципом мови. В противному разі буде неминучий паралелізм у праці. При невеликім числі бібліотекарів дробити бібоб'єднання на секції не слід.

На чолі бібоб'єднання й усіх його секцій стоять виборні президії. Президія бібоб'єднання керує працею усіх секцій, затверджує їхні плани, допомагає інспектурі в переведенні політико-освітніх заходів.

Робота бібліотечних об'єднань може проходити в таких формах: а) бібліотечні конференції (міські, округові, районові), що їх скликають інспектори з представників бібоб'єднання й що їх присвячується найважливішим питанням бібліотечної справи, дискусіям на бібліотечні теми, звітним і перспективним доповідям президії; б) секційні зібрання для заслухання доповідей у справах, що цікавлять дану секцію, та обміркування їх; в) гурткові заняття (гуртки можна виділяти від різних секцій для пророблення окремих питань, що особливо цікавлять членів даної секції); г) семінари, що мають на меті перепідготовку різних груп бібліотечних робітників. Всі форми роботи бібоб'єднання провадяться для підвищення кваліфікації бібліотечних робітників і раціональнішої організації бібліотечної справи.

Методична робота бібліотечного об'єднання базується на бібсекції кабінету політосвітробітника, що в системі кабінету політосвітробітника, як робітничий методичний орган, повинна стати в пригоді всім, що цікавляться методикою бібліотечної справи.

Досвіди й досягнення окремих бібліотечних об'єднань не повинні залишатися в них самих. Для обміну досвідом і для найпоглибленішого пророблення досягнень окремих об'єднань треба всебічно освітлювати свою роботу на сторінках періодичної української преси та спеціального бібліотечного органу УПО.

На підставі даної резолюції УПО належить переробити положення про бібоб'єднання, погодивши його з ЦП РОБОС.

Доповідь ЦП РОБОС

(Резолюція на доповідь т. Слуцькіна)

Всеукраїнський бібліотечний з'їзд, заслухавши доповідь представника ЦП РОБОС, тов. Слуцькіна, констатує, що ЦП взяв правильний курс що до поширення й поглиблення роботи в справі нормування й охорони праці бібробітників.

Одночасно з тим з'їзд вважає за конче потрібне підсилити увагу місцевих профорганів РОБОС до потреб бібробітників, поглибити серед них свою роботу та вжити заходів до забезпечення бібробітників можливістю брати участь у масовій профроботі, згідно з їхніми виробничими та побутовими умовами.

З огляду на те, що всі бібробітники незалежно від того, де вони працюють, повинні належати до Спілки РОБОС, з'їзд вважає за потрібне, щоб ЦП РОБОС, надалі вжило заходів до охоплення спілкою РОБОС усіх бібробітників, зокрема сільських.

З'їзд вважає за потрібне в наявних біброб'єднаннях забезпечити організовану участь РОБОС і точно визначити в положенні про біброб'єднання взаємовідношення їх із профспілковими органами, а також обов'язково погодити з ЦП РОБОС саме положення.

У справі зарплати з'їзд вважає за потрібне надалі збільшити зарплату для бібробітників, піднявши рівень зарплати на селі до рівня робітників Соцвиху, а в місті—до рівня відповідних виробничих груп робітників Освіти (Профосвіта, ВУЗ'и).

ЦП належить також вжити потрібних заходів, щоб усунути різноманітність у зарплаті бібробітників.

Констатуючи, що генеральна колективна угода ЦП з Наркомосвітою підвищила тарифікацію бібробітників проти попередньої, з'їзд зазначає, що на місцях спостерігається випадки нижчої тарифікації, ніж та, що її передбачено колугодою.

Ц. П. треба вжити відповідних заходів, щоб усунути ці факти.

Підтримуючи постанову генеральної колективної угоди, що до 4-хгодинного робочого дня для відповідних груп бібро-

---

бітників, з'їзд вважає за потрібне, щоб ЦП вжило заходів до реалізації цієї норми робочого часу на місцях та обов'язкової оплати переробітку над норму.

В зв'язку з тим, що на місцях виникають непорозуміння в справі віднесення бібробітників до груп, що мають право на 4-хгодинний або 6-тигодинний день, ЦП має подати на місця до нового бюджетового року, погоджений з УПО орієнтовний список посад, віднесених до тієї чи іншої групи, з тим, щоб остаточне розв'язання цього питання на місцях належало КРК.

З'їзд констатує, що в багатьох бібліотеках спостерігається надзвичайне перевантаження роботою бібробітників, до чого призводить невідповідність штату бібліотеки розмірові її роботи. Отже, треба, щоб нормування штату бібліотеки визначалося такими моментами:

а) числом книг, що їх видається читачам і знову повертається до бібліотеки;

б) наявністю книжкового фонду;

в) числом читачів, що їх обслуговується;

г) характером роботи бібліотеки (довідна, пересувна, читальна зала, науково-бібліографічна, керування бібгуртками то що).

До моменту складання кошторису на новий бюджетовий рік ЦП, разом із УПО, мають виробити нормальні типові штати масових бібліотек.

Для великих бібліотек треба виробити індивідуальні штати, згідно з особливостями роботи кожної бібліотеки.

Поширення роботи бібліотек і реалізація завдань, що їх ставлять перед бібліотеками Політосвіти, треба точно погоджувати з матеріальними коштами та наявним штатом бібліотек.

З огляду на різноманітність, що її спостерігається в нормах виробітку кваліфікованого нижчого персоналу бібліотеки (робітники, що розкладають та подають книжки, поверховники, контрольори то що), ЦП вважає за потрібне, терміновим порядком порушити питання про виявлення характеру роботи цих груп бібробітників і визначити відповідні норми виробки.

Треба вжити рішучих заходів до реалізації на місцях прав бібробітників що до закріпленого генеральною колугодою єдиномісячного щорічного відпуску, з тим, щоб у разі відсутності коштів на утримання заступників, бібліотеку було-б закрито на місяць, використовуючи цей місяць для відпуску. Де є кілька бібліотек, закривати їх треба за чергою.

З'їзд вважає за потрібне підсилити й на місцях і в центрі роботу що до охорони праці бібробітників, і в першу чергу вжити заходів до поліпшення зовнішніх умов роботи (профілактика, нормальне освітлення, вентиляція, спеціальні

драбини—сходи, то що); крім того треба порушити питання перед Наркомпрацею про закріплення потрібних норм спецодягу для бібробітників. З'їзд звертає увагу ЦП на потребу забезпечити в належній мірі бібробітників курортною допомогою.

З'їзд вважає за потрібне просити ЦП терміново розробити, та погодити з УПО правила внутрішнього розпорядку для бібліотек.

З'їзд вважає за потрібне зрівняти що до правового стану (пенсії, звільнення від плати за навчання, приїом дітей до наукових закладів, командировання для підвищення кваліфікації, комунальні послуги, періодичні надвишки до плати, відстрочення від військової повинности), сільських бібробітників із сільськими вчителями, а міських бібробітників—із відповідними іншими виробничими групами міських робітників Освіти.

В зв'язку з тим, що в галузі поповнення бібліотек кваліфікованою силою нині спостерігається різнобій, з'їзд вважає за потрібне, щоб, складаючи положення про бібпрактиканство це питання було погоджено по профспілковій лінії з ЦП, і забезпечено практикантів потрібною оплатою праці та охороною їхнього правового стану.

Для найкращого обслуговування робітників у професійнім відношенні, з'їзд вважає за потрібне: а) відповідно постановам українських з'їздів РОБОС, негайно організувати при великих бібліотеках (де є не менше 25 співроб.) самостійні місцкоми, б) порушити перед ЦП питання про те, щоб при організації об'єднаних місцкомів, бібробітників невеликих бібліотек та одначок, у силу специфічних особливостей їхнього робочого дня, було віднесено до окремих місцкомів за територіяльною ознакою, в) поповнюючи штати бібліотек, у першу чергу використовувати безробітних бібліотекарів, коли вони, що до своєї кваліфікації, відповідатимуть сучасним вимогам.

З М І С Т:

	Стор.
Вступ	3
1. Чергові завдання біббудівництва на Україні.	5
2. Організаційні питання біббудівництва на Україні.	14
3. Вивчення читача-робітника й книги	22
4. Вивчення сільського читача та книги для селянства	28
5. Масова бібліотечна робота та робота з масовим читачем	34
6. Робота з газетою	37
7. Довідна робота	41
8. Роля бібліотеки в справі самоосвіти	45
9. Пересувна робота, її організаційні форми, методи та зміст	48
10. Підготовка та перепідготовка бібліотечних робітників на Україні.	51
11. Формування книжково-робочого ядра в бібліотеках	54
12. Раціоналізація та орієнтовний мінімум техніки за типами бібліотек масового користування	58
13. Предметовий каталог і методи його організації	65
14. Вилучення антирадянської літератури.	68
15. Положення про військову роботу бібліотек робочих клубів та сельбудів	71
16. Робота державних та громадських видавництв у справі видання масової літератури	74
17. Бібліографічна робота державних бібліотек	75
18. Про завдання кабінетів марксизму-ленінізму	79
19. Бібліотеки для дітей та юнацтва	81
20. Розповідання в бібліотечній роботі серед дітей та підлітків	84
21. Бібліотечні об'єднання	86
22. Резолюція на доповідь ЦП РОБОС	88

104

2

104

1003

1-60

Б 259137